Atodiad A – Fframwaith Ymchwil a sgoriau cydnerthedd

1.1 Datblygwyd y fframwaith ymchwil canlynol (Tabl 1) i strwythuro'r adolygiad a'r dadansoddiad desg o adborth rhanddeiliaid. Mae'n rhannu cydnerthedd bwyd i bedwar prif ddimensiwn: cyflenwi, galw, llywodraethiant a pholisi, a chymunedol a chymdeithasol. O dan y rhain mae is-barthau cyfatebol, a dangosyddion cysylltiedig. Mae enghreifftiau o ffynonellau data a ddefnyddir wedi'u cynnwys yng ngholofn pedwar.

1.2 Neilltuwyd graddfeydd Coch, Ambr, Gwyrdd (RAG) i bob is-barth ac ar gyfer pob awdurdod lleol (gweler Tablau 3-6), yn seiliedig ar asesiad yr ymchwilwyr o'r data sydd ar gael. Lle nad oedd data yn ddigonol, nodwyd hyn. Yna cynhaliwyd asesiad rhanbarthol ar sail y data cyfunol (Tabl 2).

1.3 Amrywiodd argaeledd data rhwng awdurdodau lleol, ac weithiau roedd yn tueddu mwy neu lai tuag at feintiol neu ansoddol. Roedd y sgorio ar sail awdurdod unigol ac nid oedd yn ystyried cydweithrediadau na chysylltiadau rhyngddynt, er bod hyn yn fwy tebygol o gael ei adlewyrchu yn yr asesiad rhanbarth cyfan (Tabl 2).

Tabl 1. Fframwaith ymchwil sy'n amlinellu pedwar dimensiwn cydnerthedd bwyd – gydag is-feysydd cysylltiedig – a ddefnyddir i lywio casglu data a sgorio cydnerthed ar gyfer rhanbarth Dyfed Powys.

Dimensiwn	Is-barth	Dangosydd	Ffynonellau data enghreifftiol	Cyfarwyddyd sgorio (RAG)
Cydnerthedd Ochr Cyflenwi	Capasiti Cynhyrchu Lleol	% o alw rhanabrthol am fwyd wedi'i ddiwallu gan gynhyrchu lleol	Ystadegau amaethyddol y DU/Cymru	R = Capasiti cynhyrchu lleiaf; G = Rhanbarthol hunangynhaliol
	Amrywiaeth Cynhyrchu	Mynegai amrywiaeth cnydau/da byw	Ystadegau amaethyddol y DU/Cymru; mapio GIS	R = Cynhyrchu wedi'I reoli gan ungnwd; G = system wedi'i hamrywio, atgynhyrchiol
	Seilwaith Prosesu a Storio	Nifer a chapasiti cyfleusterau prosesu/storio lleol	Mapio GIS	R = Dim cyfleusterau; G = Rhwydwaith prosesu lleol cryf
	Dibynadwyedd Cludiant a Logisteg	Nifer o lwybrau dosbarthu amgen fesul sir	Awdurdodau lleol, cofnodion menter	R = Dibyniaeth ar un llwybr; G =rhwydwaith amlfoddol cwbl segur
	Dibyniaeth ar Ynni	% o fentrau bwyd sy'n dibynnu ar danwyddau ffosil yn erbyn rhai adnewyddadwy	Arolygon defnydd ynni busnesau	R = Cwbl ddibynnol ar danwyddau ffosil; G = Mwyafrif adnewyddadwy/oddi ar y grid
Cydnerthedd Ochr Galw	Fforddiadwyedd	% o incwm a werir ar fwyd fesul cwintel incwm isaf	Arolwg Gwario Aelwydydd SYG; Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru	R = Baich cost bwyd uchel; G = Bwyd fforddiadwy i bawb
	Diogelwch Bwyd	% o aelwydydd sy'n profi ansicrwydd bwyd	WIMD; data Ymddiriedolaeth Trussel Trust; adroddiadau Diogelwch Bwyd y DU	R = Ansicrwydd uchel; G = Ansicrwydd isel a mynediad teg
	Argaeledd Deiet Iechyd	Agosrwydd at fwyd fforddiadwy maethlon (allanfeydd o fewn 10km)	Mapio manwerthu GIS; WIMD; Mynegai Lle Bwyd Blaenoriaeth	R = Mannau diffaith bwyd mawr yn bresennol; G = mynediad fforddiadwy cyffredinol
	Cyfran Caffael Lleol	% o gaffael cyhoeddus a gaffaelir yn lleol	Caffael gan y Cyngor/data contractau	R = Mewnforir yn bennaf; G = % uchel wedi'i chaffael yn lleol
Cydnerthedd Llywodraethiant a Pholisi	Integreiddio Strategol	Nifer o strategaethau cyngor sy'n cyfeirio at gydnerthedd bwyd	Adolygiad strategaeth awdurdod lleol; dadansoddi dogfennau polisi	R = Dim crybwyll polisi; G = Wedi'i integreiddio mewn cynlluniau lluosog
	Cydlyniad Sefydliadol	Amlder cyfarfodydd cydlynu systemau bwyd traws-sector	LRF a chofnodion cyfarfodydd partneriaeth; cyfweliadau; mapio rhanddeiliaid	R = Dim cydlyniad; G = Ymgysylltu rheolaidd ag amlsector
	Parodrwydd am Argyfyngau	Presenoldeb bwyd mewn cofrestr risg cydnerthedd lleol	Cynlluniau Fforwm Cydnerthedd lleol; cofrestrau risg	R = Heb ei gynnwys; G = Cynllunio cynhwysfawr
	Sefydlogrwydd Cyllido	% o brosiectau bwyd ag > ymrwymiad cyllido 2 flynedd	Data grantiau, adroddiadau partneriaethau	R = Ansefydlog iawn a dibynnol ar grantiau; G = cyllideb amlflwyddyn neu gyllideb graidd a ariennir yn bennaf

Cydnerthedd Cymunedol a Chymdeithasol	Seilwaith Bwyd Cymunedol	Nifer o brosiectau bwyd cymunedol gweithredol fesul 10 k o boblogaeth	Adroddiadau Partneriaethau Bwyd Lleol; mapio rhanddeiliaid	R = Dim cynlluniau cymunedol; G = Rhwydwaith cryf gweithredol
	Sylfaen Gwirfoddolwyr a Sgiliau	Amcangyfrif o oriau gwirfoddoli mewn mentrau bwyd	Cofrestrau gwirfoddolwyr	R = Cyfranogiad isel; G = H Gwirfoddoli uchel cynaledig
	Cynhwysiant a Thegwch	% o gynlluniau sy'n cyrraedd cymunedau incwm isel neu a dangynrychiolir	Archwiliadau rhwydweithiau bwyd cymunedol; data partneriaethau	R = Cynlluniau dethol; G = Cyfranogiad eang cynhwysol
	Dwysedd Rhwydweithiau Cymdeithasol	Graddfa o gysylltiad rhwng sefydliadau o fewn sector bwyd	Dadansoddiad mapio rhanddeiliaid	R = Gweithredwyr ynysig; G = rhwydwaith dwys, trawsranbarthol wedi'i sefydlu

Tabl 2. Graddfeydd RAG o ddangosyddion cydnerthedd bwyd ar gyfer rhanbarth Dyfed Powys.

Dimensiwn cydnerthedd bwyd	Is-barth	Crynodeb	Sgôr
Cydnerthedd ochr cyflenwi	Capasiti Cynhyrchu Lleol	Mae cyfrifiadau cyflenwad x galw ar gyfer rhanbarth Dyfed Powys yn cyd-fynd â data ar lefel y DU, sy'n dangos gorgynhyrchu grawnfwydydd, cig, llaeth ac wyau o'i gymharu â'r galw rhanbarthol. Mewn cyferbyniad, cynhyrchu isel iawn / tangynhyrchu ffrwythau, llysiau a chodlysiau - annigonol i ateb y galw. Yn yr un modd, mae mapio gweithredwyr y gadwyn gyflenwi bwyd yn dangos niferoedd uchel o gynhyrchwyr cig, llaeth ac wyau yn y rhanbarth. Mae data ansoddol yn cefnogi hyn.	
	Amrywiaeth Cynhyrchu	Mae gan 3/4 ALl lai na 5% o dir wedi'i ffermio o dan gynhyrchu garddwriaethol/cnydau; Sir Benfro yw'r unig eithriad ond mae hyn yn canolbwyntio ar un cnwd (tatws). Amrywiaeth gyffredinol o gynhyrchu isel iawn, wedi'i ddominyddu gan gig a llaeth; fel y cefnogir gan gyfrifiadau galw x cyflenwad a mapio gweithredwyr y gadwyn gyflenwi.	
	Seilwaith Prosesu a Storio	Mae data ansoddol yn awgrymu tirwedd seilwaith prosesu tameidiog, gyda rhai cyflenwyr mawr yn dominyddu a chapasiti lladd-dai cyfyngedig wedi'i nodi. Mae mapio gweithredwyr y gadwyn gyflenwi bwyd yn dangos bod tua 11 safle prosesu fesul 100,000 o drigolion; o'i gymharu â chyfartaledd y DU (37 fesul 100,000), mae hyn yn awgrymu bregusrwydd. Fodd bynnag, mae cymarebau cynhyrchydd rhanbarthol:prosesydd yn gyson â chyfartaledd y DU, er eu bod yn amrywio ar draws siroedd.	
	Dibynadwyedd Cludiant a Logisteg	Argaeledd data isel ar lwybrau cludiant penodol, ond mae'r ardal yn dioddef o bellteroedd hir rhwng cymunedau, problemau ffyrdd bach/cul a allai gael eu heffeithio gan dywydd garw a manwerthwyr bwyd gwasgaredig.	Data annigonol
	Dibyniaeth ar Ynni	Ychydig iawn o ddata rhanbarthol penodol, er bod cyfleoedd yn Sir Benfro ar gyfer grantiau ynni adnewyddadwy ac enghreifftiau o arfer da	Data annigonol
Cydnerthedd ochr galw	Fforddiadwyedd	Mae lefelau isel o ddata rhanbarthol penodol ar wariant bwyd, ond mae allosod o ddata cenedlaethol yn awgrymu bod y rhan fwyaf o grwpiau difreintiedig yn gorfod gwario cyfrannau llawer mwy o'u hincwm ar fwyd o'i gymharu â grwpiau lleiaf difreintiedig. Mae data ansoddol yn dangos nad yw'r ddarpariaeth banciau bwyd yn ddigonol i ddiwallu angen, gan awgrymu bod fforddiadwyedd bwyd yn broblem. Codwyd mater o argaeledd bwyd ffres.	
	Diogelwch Bwyd	Mae'r rhanbarth hwn wedi'i restru fel lle bwyd blaenoriaeth oherwydd mynediad cyfyngedig at fanwerthwyr bwyd/pellteroedd hir i archfarchnadoedd ac ati. Lefelau uchel o dlodi tanwydd a thai sy'n cyfrannu at ansicrwydd bwyd; tystiolaeth o fwy o ddefnydd banciau bwyd, er nad yw hyn yn cwrdd â'r galw.	
	Argaeledd Deiet Iach	Mae'r rhanbarth yn dioddef o gymunedau a gwasanaethau gwasgaredig; mae'n sgorio'n arbennig o uchel ar feysydd amddifadedd sy'n ymwneud â mynediad at wasanaethau (e.e. archfarchnadoedd). Anhawster teithio i gyrraedd gwasanaethau ac opsiynau dosbarthu gwael.	

	Cyfran Caffael Lleol	Mae nifer isel o gyflenwyr o Gymru yn dominyddu caffael cyhoeddus; ynghyd â Fframwaith Grŵp Bwyd Cydweithredol Sector Cyhoeddus Cymru yn darparu lifer cryf ar gyfer trosoli gwariant cyhoeddus tuag at gaffael lleol. Enghreifftiau o gyflenwyr a rhaglenni unigol (e.e. Llysiau Cymreig mewn Ysgolion) sydd wedi cael defnydd da yn y rhanbarth.	
Cydnerthedd llywodraethiant a pholisi	Integreiddio Strategol	Integreiddio strategol uchel (ar bapur) ar draws polisïau, strategaethau a chynlluniau'r cyngor; cyfeiriadau at ddiogelwch bwyd ac ail-leoli cyrchu bwyd yn arbennig o bresennol. Mae a yw hyn yn cyfieithu i weithredu ar lawr gwlad yn fater arall..	
	Cydlynu Sefydliadol	Partneriaethau Bwyd Lleol yn arbennig o bwysig wrth gynnal cydweithredu a chyfathrebu; cysylltiadau cryf â chynghorau, byrddau iechyd, mudiadau gwirfoddol lleol a thyfwyr. Enghreifftiau o gydweithredu gan gynnwys cylchoedd peiriannau a rhwydweithiau tyfu cymunedol.	
	Parodrwydd am Argyfyngau	Mae Cofrestr Risg Cymunedol Dyfed Powys yn sôn am gyflenwadau bwyd; diffyg lens tymor hirach o adeiladu cydnerthedd. Diffyg cynlluniau bwyd brys penodol gan gynghorau, ond ymatebion ar lefel gymunedol yn gryfach e.e. banciau bwyd. .	
	Sefydlogrwydd Cyllido	LFP ac SPF yn derbyn cyllid gan LIC i mewn i 2026. Mae gwahanol botiau cyllid rhanbarthol ar gael sydd â defnydd cryf o brosiectau bwyd; Mae potiau yn tueddu i fod yn fach ac yn fyrdymor.	
Cydnerthedd cymunedol a chymdeithasol	Seilwaith Bwyd Cymunedol	Cyfoeth o ymarferion tyfu ac ailddosbarthu bwyd cymunedol, er bod y rhain yn amrywio o fewn ac ar draws rhanbarthau gyda mannau poeth mewn rhai ardaloedd. Enghreifftiau cryf o gydweithredu traws-sector. .	
	Sylfaen Gwirfoddolwyr a Sgiliau	Ar draws rhanbarth Dyfed, mae ystadegau CGGC yn amcangyfrif bod 36.4% o'r boblogaeth (190,218 o'r cyfanswm o 522,578) wedi gwirfoddoli rhwng 2022 a 2023. Nid oedd dadansoddiad data yn ôl math o brosiect gwirfoddol (e.e. prosiectau bwyd) ar gael. Mae data ansoddol yn awgrymu bod dibyniaeth uchel ar wirfoddolwyr i gyflawni prosiectau bwyd yn risg. Risg arall yw colli sgiliau wrth dyfu a pharatoi bwyd - yn enwedig yn seiliedig ar blanhigion.	Data annigonol
	Cynhwysiant a Thegwch	Cydweithio â banciau bwyd; angen mwy o ffocws ar feysydd o amddifadedd uchel. Diffyg mynediad at fwyd iach, ffres wedi'i ganolbwyntio ymhlith cymunedau tlotaf. Gall amrywiad rhanbarthol mewn seilwaith bwyd cymunedol olygu bod cymunedau sydd ei angen yn fwy yn mynd hebddo.	
	Dwysedd Rhwydwaith Cymdeithasol	Llawer o gydweithio ar draws sefydliadau sector cyhoeddus a gwirfoddol ond diffyg cysylltiadau â busnesau preifat, yn enwedig cyflenwyr mawr a manwerthwyr..	

Tabl 3. Graddfeydd RAG o ddangosyddion cydnerthedd bwyd i Bowys.

Dimensiwn cydnerthedd bwyd	Is-barth	Crynodeb	Sgôr
Cydnerthedd ochr cyflenwi	Capasiti Cynhyrchu Lleol	Mae Powys yn cyd-fynd yn fras â data rhanbarthol ar gynhyrchu bwyd, gan ddangos mwy o gynhyrchu cig, llaeth a grawnfwydydd. Mae Powys hefyd yn cynhyrchu llawer iawn o ieir ar gyfer cig ac wyau (y mwyafrif ar gyfer y rhanbarth), grawnfwydydd, moch, cig eidion, cig oen a garddwriaeth. Mae data ansoddol yn cefnogi hyn, gan awgrymu bod y rhanbarth yn cael ei ddominyddu gan gynhyrchu cig a llaeth, yn ogystal ag unedau dofednod dwys (IPUs).	
	Amrywiaeth Cynhyrchu	Mae 4% o arwynebedd ffermio Powys yn gnydau/garddwriaeth, er bod hyn yn cynrychioli cyfanswm mwy o arwynebedd na Cheredigion a Sir Gaerfyrddin oherwydd maint mawr Powys. Mae data ansoddol yn awgrymu bod mwy o gynhyrchwyr bach sy'n gweithredu ar werthiannau uniongyrchol, a llai o gynhyrchwyr canolig sydd â gallu graddio.	
	Seilwaith Prosesu a Storio	Rhywfaint o gapasiti prosesu e.e. Melin Talgarth, lladd-dy lleol Talgarth, llawer o unedau dofednod ym Mhowys - potensial i gynyddu prosesu. Mae diffyg lladd-dai yn broblem ledled Cymru. Mae Powys Produce yn gyfanwerthwr mawr sydd â seilwaith storio posibl.	
	Dibynadwyedd Cludiant a Logisteg	Diffyg data ar gludiant / logisteg. Gwendid yw cymunedau dosbarthedig, ffyrdd bach/cul, llifogydd. Nid oes gan lawer o dyfwyr/manwerthwyr annibynnol bach gapasiti i raddio seilwaith cludiant fel archfarchnadoedd	Data annigonol
	Dibyniaeth ar Ynni	Mae data ansoddol yn awgrymu bod risgiau i seilwaith ynni lleol o doriadau sy'n arwain at ataliadau cyfathrebu; toriadau dŵr sy'n effeithio ar gynhyrchu, prosesu a manwerthu bwyd.	Data annigonol
Cydnerthedd ochr galw	Fforddiadwyedd	Mae data lefel y DU/Cymru yn awgrymu bod grwpiau incwm is yn gwario cyfrannau mwy o'u hincwm ar fwyd - dim data rhanbarthol. Mae data ansoddol yn awgrymu bod argaeledd bwyd yn broblem. Roedd fforddiadwyedd hefyd yn gysylltiedig ag argaeledd amser ar gyfer cyrchu a pharatoi bwydydd. Ehangodd prydau ysgol am ddim ledled Cymru, ond roedd problemau o ddefnydd oherwydd gwahaniaethau diwylliannol.	
	Diogelwch Bwyd	Dim data rhanbarthol ar ddiogelwch bwyd; mae data cenedlaethol yn awgrymu bod 25% o oedolion yng Nghymru yn profi ansicrwydd bwyd yn 2024. Mae data Priority Food Places yn awgrymu bod 15% o gymdogaethau yng Nghanolbarth a Gorllewin Cymru yn lleoedd bwyd â blaenoriaeth. Awgrymodd adborth ansoddol fod gan rai ardaloedd sydd ag angen uwch lai o weithgarwch o ran darpariaeth bwyd/banciau bwyd e.e. Y Drenewydd yn erbyn Y Trallwng.	
	Argaeledd Deiet Iach	Powys sydd â'r uchaf (49%) o ardaloedd bach sydd wedi'u marcio fel rhai difreintiedig o ran mynediad at wasanaethau; priodolir hyn i'r ardal sirol fawr a'r poblogaethau gwasgaredig. Sgoriodd Powys yn is na chyfartaledd Cymru o ran hygyrchedd ac agosrwydd at gyfleusterau manwerthu archfarchnadoedd, darpariaeth bwyd nad yw'n archfarchnadoedd a danfoniadau ar-lein ar y Mynegai Lleoedd Bwyd â Blaenoriaeth. Nodwyd Machynlleth fel model da ar gyfer darparu bwyd lleol, ffres i'r gymuned drwy gydol Covid drwy'r 'stondin Ffres a Lleol'.	

	Cyfran Caffael Lleol	Mae contractau bwyd CS Powys wedi'u rhannu rhwng pedwar prif gyflenwr (Cymru) - dim data o ble mae eu bwyd yn cael ei gaffael. Gwnaeth y Cyngor ymrwymiad i gynyddu cyfran o fwyd lleol - dim targed penodol wedi'i osod. Mae enghreifftiau o gaffael lleol yn cynnwys: Llysiau Cymreig mewn Ysgolion; Neuadd y Sir; Prosiect Caffael ar gyfer Daioni. Llai o lwyddiant gyda byrddau iechyd/ysbytai..	
Cydnerthedd llywodraethiant a pholisi	Integreiddio Strategol	Integreiddio strategol uchel o gydnerthedd/diogelwch bwyd ar draws strategaethau/polisïau'r cyngor - wedi'i gynnwys mewn cynlluniau Newid Hinsawdd, Cydraddoldeb Corfforaethol a Strategol, Lles a Datblygu	
	Cydlynu Sefydliadol	Mae Partneriaeth Bwyd Powys yn chwarae rhan gref wrth sbarduno cydweithio, gan weithio gyda'r cyngor ac Ein Bwyd. Cylchoedd peiriannau yn cael eu sefydlu. 'Partneriaeth Gororau' trawsffiniol. Integreiddio â Pharc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog a'r Cyngor Sir.	
	Parodrwydd am Argyfwng	Presenoldeb tarfu ar y gadwyn fwyd/cyflenwi a diogelwch yng Nghofrestrau Risg Cymunedol a Strategol Dyfed Powys. Mae data ansoddol yn dangos bod cynllunio ac ymateb argyfwng yn dda o ran llifogydd.	
	Sefydlogrwydd Cyllido	Derbyniodd 32 o brosiectau ym Mhowys grant SPF gwerth £5.24m hyd at Ionawr 2024. Lansio cyllid Cultivate gyda NLF yn 2024. UKRI/Cyllid y Loteri ar gyfer prosiect Coventry. Mae adborth ansoddol yn awgrymu bod cylchoedd cyllido yn rhy fyr ac yn annigonol ar gyfer graddfa'r mater.	
Cydnerthedd cymunedol a chymdeithasol	Seilwaith Bwyd Cymunedol	Mae mapio rhanddeiliaid yn dangos seilwaith cymunedol cryf sy'n gysylltiedig â'r sector cyhoeddus trwy LFPau. Mae ymatebion ansoddol yn dangos cyfoeth o brosiectau bwyd cymunedol gan gynnwys tyfu lleol, banciau bwyd, oergelloedd cymunedol. E.e. Mentrau Cydnerthedd y Gelli, Y Drenewydd. Cymorth gan PAVO, WCVA. NFU (Llysiau Cymreig mewn Ysgolion). Mae bwyd cymunedol yn amrywio o fewn y rhanbarth e.e. Y Drenewydd yn erbyn y Trallwng - efallai y bydd gan ardaloedd o angen uwch lai o seilwaith.	
	Sylfaen Gwirfoddolwyr a Sgiliau	Dibyniaeth uchel ar wirfoddolwyr am amser a sgiliau; risg o ran blinder gwirfoddolwyr. Dim dadansoddiad rhanbarthol o ddata gwirfoddoli/prosiectau bwyd. Mae grŵp Bwyd Powys a Choleg y Mynydd Du yn asedau o ran meithrin sgiliau.	Insufficient data
	Cynhwysiant a Thegwch	Presenoldeb cryf o fanciau bwyd ar draws y rhanbarth, ond mae amrywiad yn golygu bod rhai ardaloedd yn colli allan pan fo angen fwyaf. Adnoddau cyfyngedig ar gyfer rhentu mannau ar gyfer banciau bwyd. Cystadleuaeth uchel am gynhyrchion penodol e.e. llysiau.	
	Dwysedd Rhwydwaith Cymdeithasol	Llawer o gydweithio rhwng LFPau, fforymau misol. Cynadleddau, grwpiau deillio. Ond diffyg ymgysylltu â busnesau mawr/preifat..	

Tabl 4. Graddfeydd RAG o ddangosyddion cydnerthedd bwyd ar gyfer Sir Benfro.

Dimensiwn cydnerthedd bwyd	Is-barth	Crynodeb	Sgôr
Cydnerthedd ochr cyflenwi	Capapsiti Cynhyrchu Lleol	Mae data cynhyrchu amaethyddol yn dangos bod Sir Benfro yn cynhyrchu mwy o datws a grawnfwydydd. Mae cynhyrchu dofednod hefyd yn uchel. Mae cynhyrchu cig a llaeth yn cyd-fynd â'r patrwm rhanbarthol. Mae adborth ansoddol yn dangos capasiti garddwriaethol cyfyngedig, ond mae cryfderau'n cynnwys llawer o dyfu tatws a chynhyrchwyr mawr fel Puffin Produce.	
	Amrywiaeth Cynhyrchu	Mae Sir Benfro yn eithriad yn y rhanbarth, gyda 13% o'r tir a ffermir o dan gnydau/garddwriaeth - yn ôl pob tebyg oherwydd ei bod yn cynhyrchu tatws 'cynnar' a phriddoedd ffrwythlon. Mae data ansoddol yn dangos garddwriaeth ar raddfa fach gyfyngedig a ffocws ar dyfu glaswellt/cig. Mae mapio GIS yn awgrymu bod gan Sir Benfro niferoedd uchel o gynhyrchwyr – o bosibl mwy o rai llai.	
	Seilwaith Prosesu a Storio	Mae data mapio GIS yn dangos bod gan Sir Benfro nifer gymharol uchel o gynhyrchwyr fesul prosesydd – yn fwy na'r cyfartaledd ar gyfer Dyfed, Powys a'r DU. Ymhlith y cryfderau mae Puffin sydd â seilwaith storio a phrosesu helaeth, a'r Parc Bwyd yn Llwynhelyg.	
	Dibynadwyedd Cludiant a Logisteg	Diffyg data ar gludiant / logisteg. Nid oes gan lawer o dyfwyr/manwerthwyr annibynnol bach gapasiti i raddio seilwaith trafnidiaeth fel archfarchnadoedd.	Data annigonol
	Dibyniaeth ar Ynni	Mae Grantiau Lleihau Carbon Sir Benfro ar gael i fusnesau bwyd a diod i osod technolegau gwyrdd gan gynnwys systemau solar, storio batri a systemau gwres adnewyddadwy. Mae Café Môr yn enghraifft o allanfa fwyd oddi ar y grid sy'n cael ei redeg ar ynni solar a gwynt. Mae cynnig Parc Bwyd Sir Benfro yn awgrymu y byddai gan yr adeilad seilwaith ynni adnewyddadwy - ond mae adborth ansoddol yn dangos bod hyn wedi'i adael yn segur	Data annigonol
Cydnerthedd ochr galw	Fforddiadwyedd	Mae data lefel y DU/Cymru yn awgrymu bod grwpiau incwm is yn gwario cyfrannau mwy o'u hincwm ar fwyd - dim data rhanbarthol. Mae data ansoddol yn awgrymu bod argaeledd bwyd yn broblem.	
	Diogelwch Bwyd	Dim data rhanbarthol ar ddiogelwch bwyd; mae data cenedlaethol yn awgrymu bod 25% o oedolion yng Nghymru yn profi ansicrwydd bwyd yn 2024. Mae data Lleoedd Bwyd Blaenoriaeth yn awgrymu bod 19% o gymdogaethau De-orllewin Cymru yn Lleoedd Bwyd Blaenoriaeth - a nodweddir gan lefelau uchel o dlodi tanwydd ac angen cymorth bwyd i deuluoedd. Mae data Trussel yn dangos bod 5 banc bwyd yn Sir Benfro wedi dosbarthu 1,363 o barseli bwyd brys mewn 6 mis yn 2024. Mae banciau bwyd Sir Benfro yn gweld cynnydd blynyddol yn y galw am becynnau bwyd brys.	
	Argaeledd Deiet Iach	Mae gan Sir Benfro 35% o ardaloedd bach yn y rhai mwyaf difreintiedig o ran mynediad at wasanaethau - oherwydd poblogaethau prin, gwasgaredig. Sgoriodd Sir Benfro yn arbennig o isel o ran mynediad at ddanfoniadau ar-lein ac agosrwydd at ddarpariaeth bwyd nad yw'n archfarchnadoedd ar y Mynegai Lleoedd Bwyd Blaenoriaeth. Mae data ansoddol yn cefnogi'r syniad bod Sir Benfro yn brin o fynediad at gynnyrch ffres lleol, yn enwedig i'r rheini mewn tlodi.	

	Cyfran Caffael Lleol	Mae Cyngor Sir Benfro yn caffael drwy Fframwaith Bwyd Grŵp Bwyd Cydweithredol Sector Cyhoeddus Cymru (WPSCFG) gyda 4 prif gyflenwr o Gymru - dim data dadansoddiad ar leoldeb bwyd. Mae marc cynnyrch Sir Benfro yn dynodi bwydydd sy'n cael eu tyfu'n lleol.	
Cydnerthedd llywodraethiant a pholisi	Integreiddio Strategol	Mae strategaethau Newid Hinsawdd, Llesiant, Tlodi, Corfforaethol, Adferiad ac Adfywio Sir Benfro yn cyfeirio at gydnerthedd bwyd a'r angen i gynyddu caffael bwyd yn lleol, byrhau cadwyni cyflenwi a gwella cydnerthedd y system fwyd. Mae angen i gyfeiriadau strategaeth gaffael sicrhau bod manteision economaidd caffael yn parhau i fod yng Nghymru.	
	Cydlynu Sefydliadol	Mae gan y Bartneriaeth Bwyd Leol 200 o aelodau, sy'n gweithio gyda sefydliadau cymunedol a thyfwyr. Rhwydweithiau tyfu cymunedol anffurfiol, gydag arweiniad gan LFP.	
	Parodrwydd am Argyfwng	Presenoldeb tarfu ar y gadwyn fwyd/cyflenwi a diogelwch yng Nghofrestr risg Cymunedol LRF Dyfed Powys. Dim cyfeiriad yn y gofrestr risg gymunedol. .	
	Sefydlogrwydd Cyllido	Grantiau/cyllid ar gael drwy 'Gwella Sir Benfro', Cronfa Twf Sir Benfro, Prosiect Gwerthu Cymunedol Ffres, Bwyd am Oes, Cronfa Datblygu Bwyd a Chronfeydd Adnewyddu Cymunedol y DU. Llawer o enghreifftiau o brosiectau bwyd a chymunedol ar raddfa fach wedi'u cyllido.	
Cydnerthedd cymunedol a chymdeithasol	Seilwaith Bwyd Cymunedol	Mae data ansoddol yn awgrymu seilwaith bwyd cymunedol cryf. Mae'r asedau'n cynnwys Oriel VC, PAVS, Cilrath Acre, cylch peiriannau lleol.	
	Sylfaen Gwirfoddolwyr a Sgiliau	Mae gan fanc bwyd PATCH rwydwaith gwirfoddolwyr cryf. Fel arall data cyfyngedig ar wirfoddoli yn lleol.	Data annigonol
	Cynhwysiant a Thegwch	Mae adborth ansoddol yn dangos nad oes gan y rhai mewn tlodi fynediad at gynnyrch ffres fforddiadwy, lleol. Mae'r asedau'n cynnwys Cilrath Acre, sy'n tyfu 50% o gynnyrch ar gyfer Banc Bwyd Sir Benfro. Mae gennych gysylltiadau â swyddog ailsefydlu yn y cyngor - gweithio gyda ffoaduriaid, yn ogystal â chymuned teithwyr. Diffyg ymgysylltu mewn ardaloedd tlodi uchel - mwy o waith i'w wneud.	
	Dwysedd Rhwydwaith Cymdeithasol	Llawer o gydweithio rhwng LFPau, fforymau misol. Cynadleddau, grwpiau deillio. Ond diffyg ymgysylltu â busnesau mawr/preifat.	

Tabl 5. Graddfeydd RAG o ddangosyddion cydnerthedd bwyd i Geredigion.

Dimensiwn cydnerthedd bwyd	Is-barth	Crynodeb	Sgôr
Cydnerthedd ochr cyflenwi	Capasiti Cynhyrchu Lleol	Mae Ceredigion yn cyd-fynd yn fras â data rhanbarthol ar gynhyrchu bwyd, gan ddangos mwy o gynhyrchu cig, llaeth a grawnfwydydd. Mae data ansoddol yn dangos bod digon o ffermydd â thir addas ar gyfer da byw a thyfu, ond mae angen eu cymell arnynt. Gwrthwynebiad diwylliannol ymhlith y gymuned ffermio i arallgyfeirio. Ased: Mae fferm campws Llanbedr Pont Steffan yn tyfu bwyd i'r gymuned leol.	
	Amrywiaeth Cynhyrchu	Mae cnydau/garddwriaeth yn ffurfio dim ond 3% o gyfanswm yr arwynebedd a ffermir; sector a nodweddir gan dda byw, yn enwedig llaeth a chig. Mae cylchoedd peiriannau yn gyfleoedd i wella tyfu llysiau ar raddfa caeau.	
	Seilwaith Prosesu a Storio	Cynhyrchydd: mae cymhareb prosesydd yn cyd-fynd â rhanbarth Dyfed Powys ac yn disgyn yn is na chyfartaledd y DU. Mae adborth ansoddol yn dangos bod llaeth a chig wedi'u hallforio - hyd yn oed i'w prosesu ac yna eu mewnforio eto - oherwydd diffyg lladd-dai prosesu. Mae gan Ganolfan Bwyd Cymru gyfleusterau ar gyfer gweithgynhyrchu ar gyfer cynhyrchwyr ar raddfa fach.	
	Dibynadwyedd Cludiant a Logisteg	Pellteroedd mawr rhwng cymunedau, mynediad isel i drafnidiaeth gyhoeddus a siopau wedi'u gwasgaru. Mae Ceredigion yn ddiwedd cadwyn gyflenwi hir iawn, gyda llawer o fannau cyfyng i gyrraedd cymunedau.	Data annigonol
	Dibyniaeth ar Ynni	Data rhanbarthol annigonol.	Data annigonol
Cydnerthedd ochr galw	Fforddiadwyedd	Mae data lefel y DU/Cymru yn awgrymu bod grwpiau incwm is yn gwario cyfrannau mwy o'u hincwm ar fwyd - dim data rhanbarthol. Mae data ansoddol yn awgrymu nad yw'r ddarpariaeth gyfredol o fwyd fforddiadwy / elusennol yn ddigonol i ateb y galw.	
	Diogelwch Bwyd	Dim data rhanbarthol ar ddiogelwch bwyd; mae data cenedlaethol yn awgrymu bod 25% o oedolion yng Nghymru yn profi ansicrwydd bwyd yn 2024. Mae data Lleoedd Bwyd Blaenoriaeth yn awgrymu bod 15% o gymdogaethau yng Nghanolbarth a Gorllewin Cymru yn Lleoedd Bwyd â Blaenoriaeth. Wedi'u nodweddu gan lefelau uchel o dlodi tanwydd a'r angen am gymorth bwyd teuluol. Mae data Trussel yn dangos y dosbarthodd 5 banc bwyd yn Sir Benfro 1,363 o barseli bwyd argyfwng mewn 6 mis yn 2024. Mae banciau bwyd Sir Benfro yn gweld cynnydd blynyddol mewn galw am becynnau bwyd argyfwng.	
	Argaeledd Deiet Iach	Roedd 44% o ardaloedd bach yng Ngheredigion yn y 10% mwyaf difreintiedig i Gymru o ran mynediad at wasanaethau; oherwydd cymunedau wedi'u gwasgaru a diffyg mynediad i siopau. Mae Ceredigion hefyd yn sgorio'n is na chyfartaledd Cymru o ran hygyrchedd ac agosrwydd at gyfleusterau manwerthu archfarchnadoedd, darpariaeth bwyd nad yw'n archfarchnadoedd a danfoniadau ar-lein ar y Mynegai Lleoedd Bwyd â Blaenoriaeth. Mae adborth ansoddol yn awgrymu diffyg marchnadoedd stryd i dyfwyr werthu'n uniongyrchol i gwsmeriaid. Pobl hŷn sy'n cael trafferth prynu symiau addas o fwyd o archfarchnadoedd - mae popeth mewn swmp.	
	Cyfran Caffael Lleol	Y prif gyflenwr bwyd i'r cyngor yw Castell Howell. Mae Ceredigion wedi bod yn gryf yn y rhaglen Llysiau mewn Ysgolion Cymru, gan fod Castell Howell yn aelod o'r cynllun hwn.	

	Integreiddio Strategol	Diogelwch bwyd a chyfeiriadau at gynyddu caffael bwyd lleol a ddyfynnir yn y Cynllun Gweithredu Sero Net, y Cynllun Lles Lleol a'r Strategaeth Gorfforaethol.	
	Cydlynu Sefydliadol	Canolbwyntiodd cyfarfod BGC 2025 ar gydnerthedd bwyd a gynhaliwyd ar fferm Llanbedr Pont Steffan. Mae adborth ansoddol yn awgrymu bod PSB yn ymatebol iawn, yn gwrando ar LFP. Perthynas gref rhwng LFP a'r bwrdd iechyd lleol. Llawer o gydweithio â CAVO; cyfuno adnoddau ar gyfer prosiectau cymunedol. Grŵp cymunedol gardd farchnad; rhannu offer a sgiliau anffurfiol.	
	Parodrwydd am Argyfwng	Presenoldeb tarfu ar y gadwyn fwyd/cyflenwi a diogelwch yng Nghofrestr risg Cymunedol LRF Dyfed Powys. Dim cynllunio argyfwng / protocolau ar gyfer argyfyngau bwyd. Syniad i greu pwyllgor cydnerthedd ar gyfer Ceredigion - ni ddigwyddodd.	
	Sefydlogrwydd Cyllido	Cydweithio rhwng CC, CAVO a LFP i gynnig cyllid o dan y Grant Bwyd. Methu adnabod ffynonellau cyllido eraill	Data annigonol
Cydnerthedd cymunedol a chymdeithasol	Seilwaith Bwyd Cymunedol	Cefnogodd SFP dros 20 o brosiectau Bwyd Da. Mae mapio rhanddeiliaid yn dangos seilwaith bwyd cymunedol cryf, sy'n gysylltiedig â LFP. Mae'r asedau'n cynnwys Hyb Cymunedol y Borth sy'n darparu bwyd yn ystod argyfyngau, Hyb Bwyd Dyfi, Cegin gymunedol gludadwy Ein Cegin.	
	Sylfaen Gwirfoddolwyr a Sgiliau	Adborth ansoddol: colli llythrennedd/sgiliau bwyd ac amrywiad rhwng poblogaethau gwledig/trefol. Dibyniaeth bryderus ar wirfoddolwyr i redeg prosiectau bwyd.	Data annigonol
	Cynhwysiant a Thegwch	Lle Bwyd Cynaliadwy i Geredigion yn gweithio gyda Rhwydwaith Tlodi Bwyd Ceredigion i gefnogi banciau bwyd a darpariaeth argyfwng.	
	Dwysedd Rhwydwaith Cymdeithasol	Llawer o gydweithio rhwng LFPau, grwpiau cysylltiedig. Patrwm tebyg i ALlau eraill mewn diffyg ymgysylltiad â'r sector preifat.	

Tabl 6. Graddfeydd RAG o ddangosyddion cydnerthedd bwyd i Sir Gaerfyrddin.

Dimensiwn cydnerthedd bwyd	Is-barth	Crynodeb	Sgôr
Cydnerthedd ochr cyflenwi	Capasiti Cynhyrchu Lleol	Mae Sir Gaerfyrddin yn dilyn tuedd ranbarthol o gynhyrchu cig a llaeth uchel. Dyma'r ail fwyaf yn Nyfed Powys, sy'n cynrychioli 12% o gyfanswm yr arwynebedd a ffermir yng Nghymru. Mae'r asedau yn cynnwys fferm gymunedol Bremenda Isaf sy'n cynhyrchu bwyd ar gyfer ysgolion lleol a'r gymuned.	
	Amrywiaeth Cynhyrchu	Dim ond 2% o dir a ffermir yn Sir Gaerfyrddin sy'n gnydau/garddwriaeth - isaf o'r rhanbarth cyfan. Mae data ansoddol yn awgrymu bod cynhyrchwyr cig a llaeth wedi'u gwasgaru ar draws y sir ac yn cyfrif am oddeutu 2,000 hectar (10 x y cynhyrchiad llysiau).	
	Seilwaith Prosesu a Storio	Mae gan ddata mapio GIS 85 o gynhyrchwyr ledled ALl; ond angen mwy o gyfleusterau prosesu a storio e.e. rhewgelloedd ar gyfer cig. Ased yw Castell Howell (Cross Hands) sydd â chyfleusterau prosesu a storio.	
	Dibynadwyedd Cludiant a Logisteg	Data rhanbarthol annigonol	Data annigonol
	Dibyniaeth ar Ynni	Data rhanbarthol annigonol	Data annigonol
Cydnerthedd ochr galw	Fforddiadwyedd	Mae data lefel y DU/Cymru yn awgrymu bod grwpiau incwm is yn gwario cyfrannau mwy o'u hincwm ar fwyd - dim data rhanbarthol.	Data annigonol
	Diogelwch Bwyd	Dim data rhanbarthol ar ddiogelwch bwyd; mae data cenedlaethol yn awgrymu bod 25% o oedolion yng Nghymru yn profi ansicrwydd bwyd yn 2024. Mae data Priority Food Places yn awgrymu bod 15% o gymdogaethau yng Nghanolbarth a Gorllewin Cymru yn lleoedd bwyd â blaenoriaeth. Mae adborth ansoddol yn dangos cynnydd mewn darpariaeth banc bwyd ers 2020. Ased yw banc bwyd Ymddiriedolaeth Trussel yn Llanelli (Myrtle House) - yn cynnwys gwasanaethau atgyfeirio a brysbennu, dull holistaidd.	
	Argaeledd Deiet Iach	Mae 23% o ardaloedd bach Sir Gaerfyrddin yn perthyn i'r 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru o ran mynediad at wasanaethau. Mae Sir Gaerfyrddin, er ei bod yr uchaf o'r pedwar ALl, yn sgorio'n is na chyfartaledd Cymru o ran hygyrchedd ac agosrwydd at gyfleusterau manwerthu archfarchnadoedd, darpariaeth bwyd nad yw'n archfarchnadoedd a danfoniadau ar-lein ar y Mynegai Lleoedd Bwyd â Blaenoriaeth. Mae adborth ansoddol yn awgrymu bod anghydbwysedd mewn argaeledd bwyd dros ben - diffyg mynediad at fwyd ffres. Rhwystrau trafnidiaeth I ¼ y bobl sydd ddim yn gyrru.	
	Cyfran Caffael Lleol	Mae Cyngor Sir Gâr yn defnyddio Fframwaith Grŵp Bwyd Cydweithredol y Sector Cyhoeddus yng Nghymru, gan ddefnyddio tri chyflenwr (Cymreig) gan gynnwys Castell Howell. Awgrymodd adborth ansoddol fod cartrefi gofal awdurdodau lleol yn cynnal Peilot Bwyd Cynaliadwy sy'n cyflenwi llysiau lleol. Comisiynodd y CS adroddiad ar gaffael bwyd oedd yn cynnwys cynllun gweithredu ac argymhellion i ail-leoli caffael.	

Cydnerthedd llywodraethiant a pholisi	Integreiddio Strategol	Presenoldeb diogelwch bwyd yn strategaethau Llesiant, Sero Net y cyngor. Mae'r Cyngor wedi drafftio Strategaeth Bwyd Leol. Mae strategaeth gorfforaethol yn cyfeirio at gynyddu cyfleoedd caffael lleol. Mae strategaeth Caffael y CS yn cynnwys nod i gynyddu caffael lleol o 53 i 70%. Mae Fframwaith Bwyd Caerffili yn ased.	
	Cydlynu Sefydliadol Coordination	Bwyd Sir Gar LFP fel hyb trefnu/cydweithio canolog.	
	Parodrwydd am Argyfwng	Presenoldeb tarfu ar y gadwyn fwyd/cyflenwi a diogelwch yng Nghofrestr risg Cymunedol LRF Dyfed Powys. Dim byd mewn cofrestrau risg eraill.	Data annigonol
	Sefydlogrwydd Cyllido	Mae LFP yn darparu cyllid grant trwy ei Brosiect Datblygu System Bwyd. Cyllid Grant Cyfalaf Cymorth Bwyd Brys y Cyngor Sir. .	Data annigonol
Cydnerthedd cymunedol a chymdeithasol	Seilwaith Bwyd Cymunedol	Mae mapio rhanddeiliaid cymunedol yn dangos seilwaith bwyd cymunedol cryf. Cyfeiriwyd at CAVO, Cegin Hedyn a Cegin y Bobl fel asedau. Diffyg adborth ansoddol.	
	Sylfaen Gwirfoddolwyr a Sgiliau	Data rhanbarthol annigonol neu adborth ansoddol.	Data annigonol
	Cynhwysiant a Thegwch	LFP yn canolbwyntio ar wardiau, clystyrau a'r rhai sydd â lefelau uchel o amddifadedd lluosog. Cymryd dull rhagweithiol.	
	Dwysedd Rhwydwaith Cymdeithasol	Llawer o gydweithio rhwng LFPau. Patrwm tebyg i ALlau eraill mewn diffyg ymgysylltiad â'r sector preifat	

Atodiad B – Cyfrifiadau cyflenwi x galw

1.4 Mae'r adran ganlynol yn amlinellu'r fethodoleg ar gyfer cyfrifo'r cyflenwi, neu'r capasiti cynhyrchu, a'i gymharu â'r galw rhanbarthol, er mwyn cael amcangyfrif o ba gyfran o'r galw presennol yn Nyfed Powys sy'n cael ei ddiwallu gan y capasiti cynhyrchu rhanbarthol

Galw

1.5 Dyfeisiwyd amcangyfrif ar gyfer y galw am fwyd gan ddefnyddio ystadegau 2023 ar boblogaethau awdurdodau lleol, a 'Chanllaw Bwyta'[1] Llywodraeth y DU, i gyfrifo gofynion gwahanol grwpiau bwyd ar gyfer rhanbarth Dyfed Powys. Rhannwyd y Plât Bwyta'n Dda yn ôl y categorïau bwyd eang canlynol, er mwyn cyd-fynd orau â'r data sydd ar gael ar gynhyrchu amaethyddol ledled Cymru ac yn rhanbarth Dyfed Powys: ffrwythau a llysiau, carbohydradau startsh (grawnfwydydd a thatws), ffa a chodlysiau, wyau, cig a llaeth.

Tabl 1. Data poblogaeth ar gyfer rhanbarth Dyfed Powys. Ffynhonnell: Stats Cymru, 'Amcangyfrifon poblogaeth fesul rhanbarth a blwyddyn awdurdod lleol'

Poblogaeth 2023	
Ceredigion	73,050
Sir Gaerfyrddin	190,083
Powys	134,439
Sir Benfro	125,006
	522,578

Tabl 2. Gofynion bwyd a amcangyfrifwyd ar gyfer rhanbarth Dyfed Powys, yn seiliedig ar Ganllaw bwyta'n Dda Llywodraeth y DU.

Cydrannau deiet Bwyta'n Dda	**Gramiau y dydd**	**Kg y flwyddyn**	**Dyfed Powys kg/blwyddyn**	**Dyfed Powys tunelli metrig/blwyddyn**
Ffrwythau a llysiau	400	146	76,296,388	76,296
Carbohydradau startsh (grawnfwydydd a thatws)	300	109.5	57,222,291	57,222
Ffa a chodlysiau	150	54.75	28,611,146	28,611
Wyau	60	21.9	11,444,458	11,444
Cig (cig eidion, cig oen, porc, cywion ieir brwylio)	70	25.55	13,351,868	13,352

[1] https://www.nhs.uk/live-well/eat-well/food-guidelines-and-food-labels/the-eatwell-guide/

Llaeth	400	146	76,296,388	76,296

1.6 Cynhaliwyd y cyfrifiadau hyn ar gyfer Dyfed Powys gyfan, gan ddefnyddio amcangyfrif poblogaeth 2023 o 522,578 o bobl. Mae'r golofn dde eithaf yn rhoi amcangyfrif i ni ar gyfer y galw ar gyfer rhanbarth Dyfed Powys, wedi'i rannu'n grwpiau bwyd eang y Canllaw Bwyta'n Dda. Sylwer, mae bwyd môr wedi'i eithrio oherwydd argaeledd data isel ar lefel ranbarthol.

Cyflenwi (cynhyrchu)

1.7 Amcangyfrifwyd bod data ar gyfer cynhyrchu o sawl ffynhonnell i gwblhau'r 'Plât Bwyta'n Dda'. Defnyddiwyd ystadegau ardaloedd bach amaethyddol ar gyfer 2019[2] i amcangyfrif cynhyrchiad rhanbarthol o: ffrwythau a llysiau, carbohydradau startsh a da byw (wedi'u rhannu'n gig eidion, llaeth, moch a dofednod). Roedd ystadegau cynhyrchu yn amrywio, gyda chnydau yn cael eu hadrodd yn bennaf mewn hectarau a da byw fel cyfrif. Felly, defnyddiwyd ffactorau trosi safonol o ystadegau Llywodraeth y DU i amcangyfrif tunelledd cynhyrchu fesul hectar o gnydau[3] (Tabl 4) neu ben da byw[4] (Tabl 5).

1.8 Gwahanwyd cynhyrchu dofednod rhwng ieir brwylio a chynhyrchwyr wyau, gan ddefnyddio'r gymhareb o frwylwyr i ddodwywr wyau o arolwg o amaethyddiaeth a garddwriaeth ym mis Mehefin 2025 a nododd fod 60.5% pe bai cyfanswm dofednod Cymru yn frwylwyr a 39.5% yn ddodwywyr. Cymhwyswyd y cymarebau hyn i gyfansymiau rhanbarthol o ddofednod.

1.9 Roedd data ar gyfer ffa a chodlysiau ar gael yn llai rhwydd ond roedd amcangyfrifon o 2017 ar gael ac fe'u defnyddiwyd i nodi cynhyrchiad awdurdodau lleol o 'ffa a phys maes'[5]. Defnyddiwyd ffactor trosi o 3.5 tunnell yr hectar i amcangyfrif allbwn dros yr ardaloedd hyn[6].

[2] https://www.gov.wales/agricultural-small-area-statistics-2002-2020
[3] https://www.gov.uk/government/statistics/agriculture-in-the-united-kingdom-2023/chapter-7-crops
[4] https://www.gov.uk/government/statistics/cattle-sheep-and-pig-slaughter; https://www.gov.uk/government/statistics/poultry-and-poultry-meat-statistics/monthly-statistics-on-theactivity-of-uk-hatcheries-and-uk-poultry-slaughterhouses-data-for-november-and-december-2025#poultry-meat-production
[5] https://statswales.gov.wales/Catalogue/Agriculture/Agricultural-Survey/Annual-Survey-Results/crops-in-hectares-by-year
[6] https://www.pda.org.uk/pda_leaflets/18-potash-and-sulphur-for-grain-legumes/grain-legumes-in-theuk/

1.10 Roedd cynhyrchu llaeth yn seiliedig ar 'fuches laeth' Cymru 2019 (251,600 o fenywod godro 2+ oed a oedd wedi lloia[7]) gan ddefnyddio cyfradd gynhyrchu gyfartalog o 8,278L y fuwch y flwyddyn, sy'n golygu cyfanswm cynhyrchiad llaeth Cymru o 2,082,744,800L ar gyfer 2019'. Amcangyfrifwyd cynhyrchu llaeth ar gyfer pob awdurdod lleol yn seiliedig ar eu cyfran o gyfanswm buches laeth Cymru a gymerwyd o ystadegau ardaloedd bach ar gyfer 2019. Yna cymhwyswyd y gymhareb hon i gyfanswm y cynhyrchiad llaeth yng Nghymru o 2019 i gynhyrchu amcangyfrifon o gynhyrchu llaeth mewn litrau a thunelli ar gyfer pob awdurdod lleol (Tabl 3).

Tabl 3. Amcangyfrifon cynhyrchu llaeth ar gyfer Dyfed Powys yn seiliedig ar ddata 2019

	Gwartheg godro (2019)[9]	% o gyfanswm buches odro Cymru[10]	Litrau o laeth y flwyddyn	Tunelli metrig o laeth y flwyddyn
Powys	23,729	8%	166,619,584	166,620
Ceredigion	34,267	12%	249,929,376	249,929
Sir Benfro	70,397	24%	499,858,752	499,859
Sir Gaerfyrddine	73,199	25%	520,686,200	520,686
Dyfed Powys	**201592**		**1,437,093,912**	**1,437,094**
Cymru			2,082,744,800	

[7] https://www.gov.wales/survey-agriculture-and-horticulture-june-2025-html
[8] https://ahdb.org.uk/dairy/uk-milk-yield
[9] https://www.llyw.cymru/ystadegau-ardaloedd-bach-amaethyddol-2002-2020
[10] Seiliedig ar gyfanswm buches laeth Cymru ar gyfer 2019: 296,748

Tabl 4. Amcangyfrifon cynhyrchu amaethyddol (cnydau) blynyddol ar gyfer Dyfed Powys

	Grawnfwydydd (gan eithrio porthiant stoc, ha)	**Tatws (ha)**	**Garddwriaeth (ffrwythau a llysiau, ha)**	**Ffa a chodlysiau (ha)**
Powys	10597.17	374.18	211.65	174
Ceredigion	2652.85	50.85	70.49	7
Sir Benfro	13299.58	1408.67	205.86	194
Sir Gaerfyrddin	2690.19	62.34	115.51	31
Cyfanswm	29239.79	1896.04	603.51	406
Ffactor trosi	*7000 kg/ha;*	*50,000 kg/ha*	*20,940 kg/ha*	*3.5 tonnes/ha*[11]
	Addaswyd ar gyfer cyfradd echdynnu ar gyfartaledd o 75% i rawnfwydydd[12]			
KG	153,508,898	94,802,000	12,637,499	1,421,000
Tunelli metrig	153,509	94,802	12,638	1,421

Tabl 5. Amcangyfrifon cynhyrchu amaethyddol (da byw) blynyddol ar gyfer Dyfed Powys, ac eithrio llaeth (Tabl 3).

	Defaid ac ŵyn (pen)	**Eidion (pen)**	**Moch (pen)**	**Dofednod (cig)**	**Dofednod (wyau)**
Powys	3734862	57238	7330	2,559,152	1,670,851
Ceredigion	855674	17735	1130	60,856	39,732
Sir Benfro	333015	16152	921	154,690	100,996
Sir Gaerfyrddin	794754	24633	1822	63,399	41,392
Cyfanswm	5718305	115758	11203	2,838,096	1,852,972
Ffactor trosi	*20kg/pen*	*300kg/pen*	*90kg/pen*	*2kg/pen*	*320 o wyau y flwyddyn, 60g fesul wy*[13]
	Addaswyd ar gyfer cymarebau lladd/cynhyrchu'r DU[14]		*Addaswyd ar gyfer cymarebau lladd/cynhyrchu'r DU*[15]	*Addaswyd ar gyfer lladd y DU/*	
Kg	51,464,745	10,418,220	957,537	5,676,192	35,577,060
Tunelli metrig	51465	10418	958	5676	35,577

[8] https://www.pda.org.uk/pda_leaflets/18-potash-and-sulphur-for-grain-legumes/grain-legumes-in-the-uk/ [12] https://bakerpedia.com/processes/extraction-rate/

[13] https://gitnux.org/uk-egg-industry-statistics/

[14] https://www.gov.uk/government/statistics/cattle-sheep-and-pig-slaughter; https://www.gov.uk/government/statistics/poultry-and-poultry-meat-statistics/monthly-statistics-onthe-activity-of-uk-hatcheries-and-uk-poultry-slaughterhouses-data-for-november-and-december-2025#poultry-meat-production

[15] https://www.gov.uk/government/statistics/cattle-sheep-and-pig-slaughter; https://www.gov.uk/government/statistics/poultry-and-poultry-meat-statistics/monthly-statistics-onthe-activity-of-uk-hatcheries-and-uk-poultry-slaughterhouses-data-for-november-and-december-2025#poultry-meat-production

Galw yn erbyn cyflenwad

1.11 Cyn gynted â bod gwerthoedd cynhyrchu wedi cael eu hamcangyfrif, cafodd y rhain eu trefnu yn ôl y grwpiau a ddefnyddiwyd i fesur galw, i ganiatáu cymhariaeth uniongyrchol o alw yn erbyn cyflenwad. Caniataodd hyn gyfrifo % y galw cyfredol (yn seiliedig ar ffigurau poblogaeth 2023) a gyflawnwyd gan y cyflenwad cyfredol i'w gynhyrchu. Mae'r canlyniadau (tabl 6) yn dangos bod rhanbarth Dyfed Powys yn gorgynhyrchu yn y rhan fwyaf o gategorïau bwyd, yn enwedig llaeth.

1.12 Mae cynhyrchu ffrwythau a llysiau a ffa a chodlysiau, fodd bynnag, yn disgyn ymhell yn is na'r galw yn ôl y Canllaw Bwyta'n Dda, sy'n dangos y byddai angen i'r rhanbarth gynyddu cynhyrchiad y nwyddau hyn yn sylweddol i ateb y galw.

Tabl 6: Cyfrifiadau cyflenwad yn erbyn galw ar gyfer Dyfed Powys, yn seiliedig ar Ganllaw Bwyta'n Dda Llywodraeth y DU ar gyfer cymeriant bwyd a argymhellir ac o'i gymharu ag ystadegau cynhyrchu ar gyfer gwahanol grwpiau bwyd ar draws rhanbarth Dyfed Powys.

	Galw blynyddol Dyfed Powys (tunelli metrig)	Cynhyrchu blynyddol Dyfed Powys (tunelli metrig)	% galw a ddiwellir gan gynhyrchu presennol	Ffactor graddfa (% newid mewn cynhyrchu sydd ei angen i ateb galw)
Ffrwythau a llysiau	76,296	12,638	17%	504%
Carbohydradau startsh (grawnfwydydd a thatws)	57,222	248,311	434%	-77%
Ffa a chodlysiau	28,611	1,421	5%	1913%
Cig (cig eidion, cig oen, porc, cywion ieir brwylio)	13,352	68,517	513%	-81%
Wyau	11,445	35,577	311%	-68%
Llaeth	76,296	1,437,094	1884%	-95%

1.13 Cafodd y cyfrifiad hwn ei ailadrodd (gweler Tabl 7), gyda data'r galw yn cael eu haddasu ar gyfer twf poblogaeth a amcangyfrifir i 2033 (er bod y data cynhyrchu yn aros yr un peth).

Tabl 7. Cyfrifiadau cyflenwad yn erbyn galw (yn 2033) ar gyfer Dyfed Powys, yn seiliedig ar Ganllaw Bwyta'n Dda Llywodraeth y DU ar gyfer cymeriant bwyd a argymhellir ac o'i gymharu ag ystadegau cynhyrchu ar gyfer grwpiau bwyd gwahanol ar draws rhanbarth Dyfed Powys.

	Amcangyfrif galw Dyfed Powys 2033 (tunelli metrig)	Cynhyrchu blynyddol Dyfed Powys (tunelli metrig)	% galw a ddiwellir gan gynhyrchu presennol	Ffactor graddfa (% newid mewn cynhyrchu sydd ei angen i ateb galw)
Ffrwythau a llysiau	78,847	12,638	16%	524%
Carbohydradau startsh (grawnfwydydd a thatws)	59,135	248,311	420%	-76%
Ffa a chodlysiau	29,568	1,421	5%	1981%
Cig (cig eidion, cig oen, porc, cywion ieir brwylio)	13,798	68,517	497%	-80%
Wyau	11,827	35,577	301%	-67%
Llaeth	78,847	1,437,094	1823%	-95%

Atodiad C – Rhestr Cyfranogwyr

Maes Gwaith 1 Rhestr Cyfranogwyr

Enw	Teitl swydd / maes diddordeb	Sefydliad
Alex Cook	Datblygu Systemau Bwyd	Cyngor Sir Gâr
Ann Owen	Cydlynydd Partnertiaeth Bwyd Lleol i Geredigion	Partneriaeth Bwyd Ceredigion
Augusta Lewis	Lleoedd Bwyd Cynaliadwy i Sir Gerfyrddin	Ffermydd a Gerddi Cymdeithasol
Beth Cossins	Prif Ymarferydd Iechyd Cyhoeddus (Gweithio System)	Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe
Byron Wilkinson	Pennaeth Risgiau Cydnerthedd	Llywodraeth Cymru
Chloe Masefield	Cydlynydd LFP De Powys a Swyddog Prosiect Dyfed Powys	Cultivate
Claudia Guy	Pennaeth Dyfodol Cynaliadwy	Llywodraeth Cymru
Ewan Tennant	Cydlynydd a Chadeirydd LFP Ceredigion	Porthi Aber
Heather McClure	Cyfarwyddwr ac Arloeswr Strategaeth ac Effaith / Cydsylfaenydd a chydgyfarwyddwr Porthi Aber	Porthi Aber
Jennifer Alstrom	Rheolwr Polisi Bwyd	Welsh Government
Mary Cosnett	Cydlynydd LFP Gogledd Powys	Cultivate
Melissa Townsend	Uwch Swyddog Gwirfoddoli	Cymdeithas Sefydliadau Gworfoddol Powys
Mike Eccles	Cyfarwyddwr a Phensaer	Cynllun Cydnerthedd Cymunedol y Gelli
Rhian Phillips		Cyngor Sir Gâr
Richard Edwards	Cadeirydd ac Uwch Reolwr Bwyd Powys Food	Cultivate
Siwan Menez	Pennaeth Polisi, Strategaeth a Diogelwch Bwyd	Llywodraeth Cymru
Sue Latham	Cydlynydd Bwyd a Chymunedau	Partneriaeth Bwyd Lleol Sir Benfro

Maes Gwaith 2 Rhestr Cyfranogwyr

Enw	Teitl swydd	Sefydliad
Abi Marriott	Partneriaeth Bwyd Lleol Sir Benfro (ymgynghoriaeth)	Raccoon Consultancy
Alanna Noble	Deietegydd Gwella Iechyd	Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda GIG
Aled Davies	Uwch Swyddog CNC	Cyfoeth Naturiol Cymru
Alex Cook	Datblygu Systemau Bwyd	Cyngor Sir Gâr
Alice Read	Rheolwr Prosiect bwyd Mach Maethlon – Ymarferion bwyd cymunedol, cynhyrchu bwyd atgynhyrchiol	Mach Maethlon
Alison Sheffield	Rhjeolwr ar y Cyd Cymru	Ffermydd a Gerddi Cymdeithasol

Amber Wheeler	Cydlynydd ac Ymchwilydd	Llysiau Cymru mewn Ysgolion
Andrew Dixon	Cadeirydd Rhwydwaith Amaethyddol Cynaliadwy Sir Benfro . Ffermwr	PLANED
Angela Owen	Pennaeth Gwasanaethau Mewnol	PAVO
Ann Owen	Cydlynydd Partneriaeth Bwyd Lleol i Geredigion	Partneriaeth Bwyd Ceredigion
Annie Levy	Sgiliau bwyd, cymorth i'n gilydd, digwyddiadau cymunedol	Llawrydd gyda Cultivate Y Drenewydd
Augusta Lewis	Cydlynydd Lleoedd Bwyd Cynaliadwy i Sir Gaerfyrddin	Ffermydd a Gerddi Cymdeithasol
Beth Cossins	Prif Ymarferydd Iechyd Cyhoeddus (Gweithio System)	Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe
Billie Adam	Rheolwr Prosiect	Maes 43
Byron Wilkinson	Pennaeth Risgiau	Llywodraeth Cymru
Cara Wilson	Swyddog Pobl a Lleoedd; Effaith systemau bwyd ar adferiad hinsawdd a natur	Cyfoeth Naturiol Cymru, NRW/CNC
Carys A Thomas	Trefnydd Sirol	Ffederasiwn Clybiau Ffermwyr Ifanc Sir Gaerfyrddin
Catrin M S Davies	Cynghorydd Sir	Cyngor Sir Ceredigion
Catrin Morris	Gweithiwr Datblygu Bwyd Cymunedol	Bwyd Sir Gar Food
Chesca Ross	Arweinydd Ymgysylltu a chydweithio	CAVO
Chloe Masefield	Cydlynydd partneriaeth bwyd i Dde Powys	Bwyd Powys Food (cynhaliwyd gan Cultivate)
D. Neil Lewis	Cynghorydd -Sir Gâr.	YnniSirGar.org
Dennis Matheson MBE	Cadeirydd TFA Cymru	Cymdeithas Ffermwyr Tenantiaid Cymru
Deri Reed	Sylfaenydd, Cyfarwyddwr, Arweinydd Prosiect	Cegin Hedyn CIC a The Warren Restaurant
Dina Kingsnorth	Tyfwr arweiniol	Gardd gymunedol Ciltath Acre
Duncan Fisher	Prif Swyddog Gweithredol (ar y cyd)	Our Food Trust
Eirlys Lloyd	Rheolwr Gwasanaeth Cyflawni Prosiectau	Cyngor Sir Ceredigion
Esyllt Thomas	Swyddog Marchnata a Gweinyddol	Clybiau Ffermwyr Ifanc Sir Gaerfyrddin
Ewan Tennant	Ysgogwr Gweithredu Bwyd	Porthi Aber
Ffion Jones	Rheolwr Datblygu Rhanbarthol	Cywain - Mentera
Francesca Vuolo	Garddwr Marchnad, a Maethegydd	Cyn-fyfyrwyr Coleg y Mynydd Du
Gary Mitchell	Prif Swyddog Gweithredol- Ffermydd a Gerddi Cymdeithasol. Hefyd yn Gadeirydd PAVO (CVC mwyaf Cymru)	Ffermydd a Gerddi Cymdeithasol
Helen Griffith	Prif Ymarferydd Iechyd Cyhoeddus	Bwrdd Iechyd Addysg Powys
Helen Roderick	Pennaeth Ymgysylltu a Rheoli Cyrchfannau – Cydnerthedd Cymunedol a Chydnerthedd Ffermydd	Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog
Imogen Reid	Swyddog Prosiect Hinsawdd	Cyngor Sir Powys
Ivan Price	Swyddog Datblygu Garddwriaeth	Lantra

Jane Powell	Cydlynydd	Biosffer Dyfi
Jemma Parsons	Pennaeth yr Academi Sgiliau Gwyrdd, Coleg Sir Gâr a Cheredigion	Coleg Sir Gâr
Jen Craven	Swyddog Cyswllt Teuluoedd	Powys County Council

Enw	**Teitl swydd / maes diddordeb**	**Sefydliad**
Jenny McConnel	Cynghorwr Datblygu Cynaliadwy	Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru
Jo Denham	Cydlynydd	Cydnerthedd Cymuned Ffynnon CIC
Joanne Welch	Swyddog Datblygu Bwyd	Cyngor Sir Penfro
John Owen	Tyfu a Marchnata Llysiau	Mach Maethlon/ Blwch Llysiau Mach/ Ffres a Lleol
Kate Fenhalls	Garddwr Marchnad, Cydgrëwr Blwch Llysiau gyda thyfwyr lleol eraill	Fferm Melindwr, Blwch Llysiau Mach
Kate McShane	Arweinydd Prosiectau Cymunedold	Myrtle House
Laura Rimmer-Khan	Cydlynydd Oergell Gymunedol	Ysgol Trefonnen
Louise McNutt	Rheolwr Twf Rhanbarthol i Gynhyrchwyr Bwyd a Diod (Gogledd Powys, Gwynedd, Conwy)	Cywain
Lucy Corfield	Pennaeth Galluoedd	Llywodraeth Cymru
Malcolm Berry	Tyfu bwyd	Yr Ardd
Mary Cosnett	Cydlynydd gogledd Bwyd Powys Food	Cultivate
Michelle Costigan	Hyfforddwr Barista a Goruchwyliwr Caffi	Ardal43
Monika Gyenes	Cyfarwyddwr	Best of Hungary
Nathan Richards	Tyfwr Organig Ardystiedig - Cydberchennog Fferm Troed Y Rhiw	Fferm Troed Y Rhiw
Neil Kingsnorth	Awdur	Hunan
Pearl Costello	Rheolwr Lleoedd Bwyd Cynaliadwy	Synnwyr Bwyd Cymru
Peter Segger	Tyfwr	Fferm Blaencamel
Piers Lunt	Prif Dyfwr	Fferm Bremenda Isaf, Cyngor Sir Gâr
Pip Lobban	Garddwr Marchnadr (Penpont) / Gwirfoddolwr Rhannu bwyd Talgarth	Rhannu bwyd Penpont / Talgarth
Rebbecca Ray	Cadeirydd/Rheolwr Prosiect (Maes diddordeb: Dolenni Bwyd Wedi'u Dadnwyddo)	The Blackthorne Trust
Richard Edwards	Cadeirydd Bwyd Powys	Cultivate - Bwyd Powys Food
Rosemary Slay	Swyddog ymgysylltu	Tir Canol
Rupert Allan	Arbenigwr Mapio Cymunedol (Cydnerthedd Bwyd) – Arbenigwr mapio OpenSource	gwerin.tech / Missing Maps
Ruth Davies	ffermio / tyfwr	Gardd Enfys
Sandra Gardner	Rheolwr Arlwyo	Cyngor Sir Penfro
Sarah Coakham	Uwch Swyddog Tîm Pobl a Lleoedd	CNC
Sarah Rowe	Cydlynydd Cyfranogi a Gwirfoddolwyr	Cymorth Cymunedol Rhaeadr a'r Fro

Siwan Menez	Pennaeth Polisi Bwyd, Strategaeth a Diogelwch	Llywodraeth Cymru
Sophia Morgan-Swinhoe	Ffermwr Llaeth	Llaethdy Dyfi
Sophie Bennett	Cyfarwyddwr	Ein Cegin
Steve Morris	Gweithiwr datblygu Bwyd Sir Gar	Bwyd Sir Gar Food
Sue Latham	Cydlynydd Bwyd a Chymunedau	Partneriaeth Bwyd Lleol Sir Benfro
Tim Hay	Cydlynydd llesiant (Banc Bwyd)	Cymorth Rhaeadr a'r Fro
Tony Little	Ymgynghorydd amaethyddol (ffermio organig ac amaethecolegol a systemau bwyd)	Ymgynghoriaeth Ffermio Cynaliadwy
Vanessa Owens	Swyddog Prosiect Argyfwng Costau Byw	Unllais Cymru
Vicky Moller	Cyfarwyddwr prosiect	Grŵp Resilience

Atodiad D – Astudiaethau achos

Astudiaeth achos A – Cywaith Blwch Llysiau Machynlleth

Parth System Fwyd: Cyflenwi / Cymuned / Galw

Mae Cywaith Blwch Llysiau Machynlleth[8] yn gywaith o dyfwyr lleol o Ddyffryn Dyfi sy'n darparu llysiau tymhorol, a dyfir yn organig trwy gynllun blychau llysiau wythnosol ac sy'n cefnogi mynediad cymunedol at dir i'w dyfu. Mae'r fenter yn gweithredu o dan Mach Maethlon[9], sefydliad cymunedol sy'n ymroddedig i gryfhau systemau bwyd lleol a gwella cydnerthedd bwyd rhanbarthol. Trwy integreiddio cynhyrchu, dosbarthu ac ymgysylltu â'r gymuned, mae'r cynllun yn darparu mynediad cyson at gynnyrch ffres, yn cefnogi bywoliaethau lleol, ac yn datblygu gallu addasu o fewn y system fwyd.

Prif ganfyddiadau

- Mae'n dangos cydnerthedd cryf i siociau tymor byr trwy gaffael lleol a chyflawni dan arweiniad gwirfoddolwyr.
- Mae'n gwella mynediad a fforddiadwyedd bwyd trwy danysgrifiadau a blychau llysiau am ddim i aelwydydd sy'n agored i niwed.
- Mae'n cefnogi tyfwyr lleol a chyflogaeth, yn lleihau milltiroedd bwyd a dibyniaeth ar gadwyni cyflenwi allanol.
- Mae'n adeiladu gallu addasu tymor hirach trwy addysg bwyd, dosbarthu hadau, a sgiliau tyfu.
- Mae'n wynebu cyfyngiadau sy'n gysylltiedig â thymhoroldeb a dibyniaeth ar gylchoedd cyllido tymor byr.

Cyd-destun a Chefndir

Nodweddir Dyffryn Dyfi gan ei natur wledig, opsiynau manwerthu cyfyngedig a chyfyngiadau trafnidiaeth, dibyniaeth gynyddol ar gadwyni cyflenwi hir ac amlygiad i aflonyddwch tymor byr a hirdymor – nodweddion sy'n nodweddiadol ar draws Dyfed Powys. Tynnwyd sylw at y gwendidau hyn yn ystod pandemig COVID-19, pan ddiffygiodd cadwyni cyflenwi cenedlaethol, gan ddangos gwerth darpariaeth wedi'i gydlynu'n lleol.

Proffil Cydnerthedd

Mae Blwch Llysiau Mach yn cynnig ymateb ymarferol, lleol i bwysau economaidd a newid hinsawdd. Mae ei gryfderau yn cynnwys defnyddio bwyd tymhorol, a gynhyrchir yn lleol, sy'n lleihau bregusrwydd i darfu ar y gadwyn gyflenwi genedlaethol a rhyngwladol, a system danysgrifio wythnosol sy'n sefydlogi perthnasoedd rhwng cynhyrchwyr a defnyddwyr. Mae gweithrediadau dan arweiniad gwirfoddolwyr yn cryfhau cyfalaf cymdeithasol ac yn caniatáu ymatebion hyblyg i gyfnodau o alw cynyddol. Mae blychau â chymhorthdal a blychau am ddim yn sicrhau bod aelwydydd ag adnoddau cyfyngedig yn cynnal mynediad at fwyd lleol.

Mae heriau'n cynnwys bylchau cyflenwi gaeaf sy'n gofyn am gaffael allanol, dibyniaeth ar grantiau a rhoddion, a blinder gwirfoddolwyr posibl. Serch hynny, mae'r cynllun yn elwa o ymddiriedaeth gymunedol gref, perthnasoedd sefydledig â thyfwyr lleol a phrofiad helaeth o ddosbarthu bwyd.

Mae'r Cywaith yn dangos cydnerthedd ar draws sawl math o aflonyddwch. Mae siociau tymor byr, fel toriadau pŵer a thoriadau trafnidiaeth yn cael eu lliniaru trwy gaffael lleol a chyflenwi dan arweiniad gwirfoddolwyr. Rheolwyd pwysau tymor canolig, fel y rhai a brofwyd yn ystod pandemig COVID-19, wrth gynnal mynediad aelwydydd at fwyd iach, fforddiadwy. Mae pwysau hirdymor, gan gynnwys ansefydlogrwydd geowleidyddol neu gostau ynni cynyddol, yn cael eu clustogi gan gaffael rhanbarthol, gan leihau dibyniaeth ar fewnforion. Mae heriau ysbeidiol, megis methiannau cynhaeaf dro ar ôl tro neu golledion cnydau sy'n gysylltiedig â'r hinsawdd, yn cael eu datrys trwy gynhyrchu tymhorol, dosbarthu hadau, a datblygu sgiliau tyfu cymunedol, gan wella gallu addasu..

Cyfraniad at Gydnerthedd Rhanbarthol

Mae'r Cywaith Blwch Llysiau yn dangos sut y gall mentrau a arweinir gan y gymuned gynnal mynediad at gynnyrch ffres, lleol tra'n cefnogi cyflogaeth a bywoliaeth leol. Mae dosbarthu dan arweiniad gwirfoddolwyr, darpariaeth â chymhorthdal, a datblygu sgiliau yn atgyfnerthu cydnerthedd i sioc tymor byr a gallu addasu

[8] Mach Vegbox Shop local food | Mach Vegbox - Wales, Machynlleth
[9] Mach Maethlon Mach Maethlon - Putting food at the heart of the community

tymor hwy. Mae’r model yn drosglwyddadwy i ardaloedd gwledig eraill yn Nyfed Powys â seilwaith manwerthu cyfyngedig a bregusrwydd uchel i darfu ar gyflenwad.

Astudiaeth achos B – Llysiau Cymru mewn Ysgolion.

Parth System Fwyd: Cyflenwi / Caffael / Galw

Mae Llysiau Cymru mewn Ysgolion[10] yn brosiect cenedlaethol a gydlynir gan Synnwyr Bwyd Cymru, mewn partneriaeth â thyfwyr, Castell Howell a Garddwriaeth Cyswllt Ffermio (Lantra). Yn 2025, mae 15 o dyfwyr ar raddfa fach yn cyflenwi llysiau organig i ysgolion cynradd ar draws 12 awdurdod lleol yng Nghymru. Mae'r prosiect yn dwyn tyfwyr, cyfanwerthwyr, awdurdodau lleol ac arlwywyr ynghyd i fynd i'r afael â rhwystrau strwythurol mewn caffael cyhoeddus a chynyddu cyfran y llysiau a dyfir yng Nghymru mewn prydau ysgol, gan ofalu am genedlaethau'r dyfodol yn gynaliadwy..

Prif Ganfyddiadau

- Mae'n dangos y gall caffael cyhoeddus cydgysylltiedig gynyddu cyfran y llysiau a dyfir yng Nghymru mewn prydau ysgol, gan fynd i'r afael â rhwystrau strwythurol mewn systemau caffael presennol.
- Mae'n lleihau dibyniaeth ar lysiau wedi'u mewnforio o ranbarthau dan straen hinsawdd a dŵr, gan leihau amlygiad i gyflenwad allanol a siociau prisiau
- Mae'n cefnogi cynhyrchu llysiau domestig trwy brisio teg a galw sefydlog, gan wella cydnerthedd economaidd i dyfwyr ar raddfa fach.
- Mae'n cydgyfeirio darpariaeth bwyd ag amcanion iechyd, hinsawdd a bioamrywiaeth trwy safonau cynhyrchu organig.
- Mae'n amlygu cyfyngiadau sy'n gysylltiedig â thymhoroldeb, seilwaith prosesu a storio cyfyngedig, a'r angen am risg a rennir hyd yn oed ar draws y gadwyn gyflenwi.

Cyd-destun a Chefndir

Daeth Llysiau mewn Ysgolion Cymru i'r amlwg mewn ymateb i gynnydd mewn cynhyrchiad domestig llysiau yn y DU, ansicrwydd bwyd cynyddol a heriau strwythurol mewn caffael bwyd yn y sector cyhoeddus ledled Cymru. Yn ôl adroddiad *Tunelli o Newid* Synnwyr Bwyd Cymru (2025), dim ond 6% o'r llysiau a brynwyd ar gyfer sector cyhoeddus Cymru oedd yn dod o Gymru, sy'n adlewyrchu dibyniaeth drom ar gadwyni cyflenwi hir a mewnforion o ranbarthau sy'n agored i niwed i'r hinsawdd.[11] Ar yr un pryd, mae cost deiet iach wedi cynyddu, ac mae 28% o blant yng Nghymru yn byw mewn tlodi cymharol.[12].

Mae'r prosiect yn adeiladu ar dystiolaeth o'r Peilot Courgette (2023)[13], a ddangosodd y gellid integreiddio'n llwyddiannus llysiau a dyfir yng Nghymru mewn prydau ysgol gynradd pan fydd caffael, logisteg a phrisiau yn cael eu cydgyfeirio. Ymatebodd Llysiau mewn Ysgolion Cymru i'r canfyddiadau hyn drwy greu galw sefydlog am gynnyrch lleol, cefnogi tyfwyr i gynllunio cynhyrchu a galluogi awdurdodau lleol i gyflawni amcanion cynaliadwyedd ac iechyd.

Mae'r astudiaeth achos hon yn tynnu sylw at rôl llywodraethiant cydgysylltiedig a siapio marchnad wrth gryfhau cydnerthedd bwyd, yn enwedig trwy wasanaethau hanfodol fel ysgolion.

Proffil Cydnerthedd

Mae cryfderau'r prosiect yn gorwedd yn ei gydweithrediad traws-gadwyn gyflenwi a chydgyfeiriad. Mae trefniadau prisio teg yn gwella cydnerthedd economaidd i dyfwyr, tra bod ardystiad organig yn darparu cydfuddion ar gyfer bioamrywiaeth, iechyd pridd, a lleihau allyriadau. Trwy leihau dibyniaeth ar fewnforion o ranbarthau sydd mewn perygl uchel o brinder dŵr ac aflonyddwch ar yr hinsawdd, mae'r rhaglen yn lleihau amlygiad i siociau allanol.

Mae gwendidau allweddol yn ymwneud â bylchau tymhorol a seilwaith. Nid yw cynhyrchu llysiau Cymru trwy gydol y flwyddyn, ac mae capasiti prosesu, rhewi a storio cyfyngedig yn cyfyngu ar barhad cyflenwi. Mae'r model hefyd yn tynnu sylw at yr angen i risg gael ei rannu'n fwy cyfartal ar draws y gadwyn gyflenwi, gyda buddsoddiad seilwaith yn angenrheidiol i gefnogi cydnerthedd hirdymor yn hytrach na rhoi pwysau ar dyfwyr yn unig.

---

[10] Welsh Veg in Schools Food Sense Wales - Welsh Veg in Schools
[11] Tonnes of Change – Welsh Veg in Schools 2023 – 2025 Food Sense Wales - Tonnes of Change p.3
[12] Tunelli o Newid Synnwyr bwyd Cymru - Tunelli o Newid p.5
[13] Courgette Pilot – Agroecological Welsh Veg for Primary Schools in Wales Courgette Pilot, January 2023

Bod yn Agored i Risgiau / Cydgyfeirio â Senarios

Mae'r prosiect yn dangos cydnerthedd i aflonyddwch system fwyd tymor canolig a hirdymor trwy ymgorffori cyflenwad llysiau domestig o fewn caffael sector cyhoeddus. Yn ystod aflonyddwch tymor canolig fel pandemig, cyfyngiadau ffiniau, neu brinder llafur, mae'r prosiect yn lleihau dibyniaeth ar gynnyrch wedi'i fewnforio trwy gydlynu'r cyflenwad gan dyfwyr Cymru trwy seilwaith prydau ysgol presennol, gan gefnogi parhad y ddarpariaeth pan fydd cadwyni cyflenwi rhyngwladol yn cael eu cyfyngu.

Mewn ymateb i bwysau systemig tymor hirach, gan gynnwys ansefydlogrwydd geowleidyddol, anwadalrwydd prisiau ynni, a newid yn yr hinsawdd, mae'r prosiect yn mynd i'r afael â dibyniaeth strwythurol ar fewnforion trwy greu galw sefydlog a phrisio teg i gynhyrchwyr domestig. Mae ei bwyslais ar gynhyrchu organig a llai o gyrchu o ranbarthau dan straen dŵr yn cefnogi addasu i risg amgylcheddol, tra hefyd yn tynnu sylw at ble byddai angen buddsoddiad ychwanegol mewn prosesu, storio a seilwaith i gryfhau cydnerthedd ar draws tymhorau.

Cyfraniad at Gydnerthedd Rhanbarthol

Mae gweledigaeth hirdymor y prosiect i 25% o'r llysiau sy'n cael eu gweini mewn ysgolion fod yn organig Gymreig erbyn 2030 yn dangos potensial cydnerthedd sylweddol, gan gynnwys £2.2 miliwn mewn refeniw i gynhyrchwyr Cymru, 74.3 o swyddi fferm cyfwerth ag amser llawn, buddsoddiad mewn seilwaith, a manteision carbon a bioamrywiaeth sylweddol.[14].

Mae'r prosiect yn cynnig prawf o sut y gall polisi caffael, logisteg gydgysylltiedig, a buddsoddiad mewn seilwaith gryfhau'r cyflenwad domestig a lleihau gwendidau systemig.

[14] Tunelli o Newid – Llysiau Cymru mewn Ysgolion 2023 – 2025 Synnwyr Bwyd Cymru - Tunelli o Newid p.34

Astudiaeth Achos C – Cynllun Cydnerthedd Cymuned y Gelli

Parth System Fwyd: Galw / Cyflenwi / Cymuned / Cynllun Cydnerthedd Strategol

Mae Cynllun Cydnerthedd Cymuned y Gelli[15] yn rhaglen Ymgysylltu Cymunedol Gwledig wedi'i leoli yn y Gelli Gandryll a phentrefi cyfagos. Wedi'i gynllunio i fynd i'r afael â gwendidau lleol ar draws tri maes allweddol, bwyd, ynni a llesiant meddyliol, mae'r fenter yn integreiddio cynulliadau cymunedol, cydlynu lleol, ac egwyddorion newid systemau, gan ddefnyddio democratiaeth drafodol i gryfhau hunangynhaliaeth a chydnerthedd cymunedol.

Ffigur 1. Cynulliad Llesiant y Gelli: Un o'r byrddau trafod Llesian t Meddwl, gan gynnwys Marie Brousseau-Navarro, Dirprwy Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol a Chyfarwyddwr ar gyfer Iechyd yn Swyddfa'r Comisiynydd, a'r Cynghorydd Jackie Charlton, aelod cabinet Rhyddfrydol dros Bowys Wyrddach

Cynulliad Llesiant y Gelli: Un o'r byrddau trafod Llesiasnt Meddwl, gan gynnwys Marie Brousseau-Navarro, Dirprwy Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol a Chyfarwyddwr ar gyfer Iechyd yn Swyddfa'r Comisiynydd, a'r Cynghorydd Jackie Charlton, aelod cabinet Rhyddfrydol dros Bowys Wyrddach.

Prif Ganfyddiadau

- Mae Piler 'Bwyd y Gelli' yn darparu llwybr strwythuredig tuag at hunangynhaliaeth mewn bwyd lleol a dyfir yn gynaliadwy, gan fynd i'r afael yn uniongyrchol â dibyniaeth ar gadwyni cyflenwi allanol ac amlygiad i ansefydlogrwydd system fwyd ehangach.
- Trwy gynulliadau cymunedol, mae'r fenter yn ailgysylltu cynhyrchwyr a defnyddwyr, gan leihau'r pellter cymdeithasol a strwythurol a grëwyd gan systemau bwyd ar raddfa fawr, sy'n cael eu dominyddu gan archfarchnadoedd.
- Mae'r cynllun yn cefnogi'r galw am fwyd lleol trwy gydgyfeirio ymwybyddiaeth gymunedol, mynediad i dir, a chynllunio seilwaith ag anghenion tyfwyr lleol, gan helpu i sefydlogi cynhyrchu a mynediad.
- Mae pwyslais ar lesiant cenedlaethau'r dyfodol yn cryfhau cyfranogiad a chydlyniant, gan ymgorffori newid system fwyd o fewn cyfrifoldebau cymdeithasol ac amgylcheddol ehangach.
- Mae'r Piler 'Llesiant Meddyliol' yn pwysleisio llesiant cenedlaethau'r dyfodol, yn cryfhau cyfranogiad a chydlyniant, ac yn ymgorffori newid system fwyd o fewn cyfrifoldebau cymdeithasol ac amgylcheddol ehangach.
- Mae'r model integredig yn cysylltu bwyd, ynni a llesiant, gan greu'r amodau ar gyfer hunangynhaliaeth hirdymor ac ymgysylltu cymunedol parhaus yn hytrach nag ymyriadau ynysig.

[15] Cynllun Cydnerthedd Cymuned y Gelli

- Er bod gwaith sylweddol eisoes wedi cael ei gwblhau, mae'r cyfyngiadau yn cynnwys yr angen am arbenigedd allanol, am seilwaith cefnogol a dibyniaeth ar gyllid grant cychwynnol.

Cyd-destun a Chefndir

Mae'r Gelli Gandryll yn dref wledig fechan sydd â hanes o actifiaeth gymunedol, gan gynnwys ymgyrchoedd i warchod y llyfrgell gyhoeddus, sydd bellach yn cynnal cynulliadau cymunedol y fenter fel rhan o'i gwasanaeth llyfrgell. Daeth y fenter i'r amlwg o drafodaethau llawr gwlad cynnar dan arweiniad Mike Eccles, gan ddatgelu diddordeb lleol cryf mewn mynd i'r afael â heriau hinsawdd a llesiant cymdeithasol cynyddol. Nododd dinasyddion y blaenoriaethau mwyaf dybryd - bwyd, ynni a llesiant - trwy ymgynghori helaeth, gan sefydlu fframwaith strategol 3 piler sy'n cyfuno gweithredu lleol ag egwyddorion newid systemau. Cynhaliwyd y cynulliad cymunedol cyntaf ar fwyd ym mis Ionawr 2024, sy'n nodi lansio'r prosiect cyfan.

Proffil Cydnerthedd

Mae'r Cynllun Cydnerthedd wedi cael ei ddisgrifio fel "campwaith o feddwl ar y cyd... a sut i adeiladu cydnerthedd ar y tri philer o gydnertheddd bwyd, cydnerthedd ynni, a llesiant"[16]. O fewn y fframwaith hwn, mae ffocws ar gyflawni hunangynhaliaeth mewn 'Bwyd Go Iawn' cynaliadwy, a dyfir yn lleol erbyn 2030. Mae ei amcanion yn mynd i'r afael yn uniongyrchol â gwendidau systemig mewn cyflenwad bwyd allanol a mynediad at fwyd lleol. Ymhellach, nod y fenter yw lleihau allyriadau carbon o gynhyrchu a bwyta bwyd 22%, ochr yn ochr â gostyngiad o 31% mewn allyriadau nad ydynt yn CO2, sy'n deillio o ddefnydd tir trwy adfer cynefinoedd, newid defnydd tir ac arferion ffermio cynaliadwy”[17].

Er mwyn cyflawni'r Piler Bwyd, mae'r cynllun yn nodi cyfres o gamau gweithredu ymarferol sydd wedi'u cynllunio i gryfhau capasiti cynhyrchu lleol, gwella mynediad at dir a seilwaith, a chynyddu'r galw am fwyd a gynhyrchir yn lleol. Mae'r blaenoriaethau hyn wedi'u trefnu o amgylch pum pwynt gweithredu allweddol:

1. Sefydlu hyb canolog i gasglu a rhannu gwybodaeth.
2. Annog ymwybyddiaeth a chynyddu galw am gynnyrch lleol.
3. Dileu rhwystrau rhag cyrchu tir.
4. Darparu seilwaith, cymorth i dyfwyr, a mynediad at gyllid i gynyddu cynhyrchiad.
5. Cefnogi cynhyrchu bwyd mewn gerddi cymunedol a mannau cyhoeddus.

Cyfraniad at Gydnerthedd Rhanbarthol

Mae'r Cynllun yn cynnig model ailadroddadwy ar gyfer ardaloedd gwledig, gan ddangos sut y gall llywodraethiant dan arweiniad lleol fynd i'r afael â gwendidau systemig a chryfhau cydnerthedd tymor byr a hirdymor. Mae targedau mesuradwy y cynllun a'r Cynllun Gweithredu 5 pwynt yn darparu tystiolaeth ar gyfer polisi, buddsoddiad a strategaethau a arweinir gan y gymuned sy'n cryfhau cydnerthedd rhanbarthol. Trwy gydgyfeirio gweithredu lleol ag amcanion cynaliadwyedd a lles hirdymor, mae'r fenter yn dangos sut y gall cymunedau wedi’u grymuso reoli risg, lleihau dibyniaeth ar systemau allanol, a gwella gallu addasu ar draws systemau bwyd, ynni a chymdeithasol rhyng-gysylltiedig.

[16] The Great Collaboration Knowledgebase The Great Collaboration Knowledgebase - Hay Community Resilience Initiative
[17] Home - Hay Community Resilience Initiative

Ffigur 2. Cynllun Cydnerthedd Cymuned y Gelli: Y Strategaeth

Astudiaeth Achos D - Porthi Aber

Parth System Fwyd: Cyflenwi / Galw / Cymuned

Mae Porthi Aber[18] yn hyb bwyd dan arweiniad y gymuned wedi'i leoli yn Aberystwyth. Wedi'i sefydlu yn 2016 fel prosiect bwyd dros ben dan arweiniad gwirfoddolwyr, mae'r sefydliad ers hynny wedi esblygu i fod yn fenter gymdeithasol nid-er-elw sy'n canolbwyntio ar gryfhau cydnerthedd bwyd lleol trwy systemau bwyd cylchol, sofraniaeth bwyd, a chyfranogiad cymunedol. Gan weithredu o leoliad canolog ar y stryd fawr, mae Porthi Aber yn integreiddio ailddosbarthu bwyd, cadwyni cyflenwi lleol, datblygu sgiliau ac ymgysylltu â'r gymuned i fynd i'r afael â gwendidau strwythurol yn y system fwyd bresennol.

Mae'r cynllun yn dod â chynhyrchwyr, gwirfoddolwyr a thrigolion lleol ynghyd trwy un ganolfan, â'r nod o leihau dibyniaeth ar gadwyni cyflenwi allanol wrth gynyddu mynediad at fwyd a gynhyrchir yn lleol, wedi'i dyfu'n gynaliadwy. Mae ei ddull yn blaenoriaethu newid systemau dros ymyriadau diogelwch bwyd tymor byr, â ffocws penodol ar gydnerthedd tymor hir, cynaliadwyedd amgylcheddol, a grymuso cymunedol.

Prif Ganfyddiadau

- Mae'n dangos sut y gall hyb bwyd cymunedol gryfhau cydnerthedd system fwyd leol trwy ailgysylltu cynhyrchu, dosbarthu a bwyta o fewn un ardal.
- Mae'n lleihau dibyniaeth ar gadwyni cyflenwi allanol ac archfarchnadoedd trwy gefnogi mynediad uniongyrchol i'r farchnad i dyfwyr a chynhyrchwyr lleol.
- Mae'n cefnogi'r galw am fwyd lleol trwy fodelau mynediad hyblyg, gan gynnwys pantri cymunedol a blychau llysiau â chymhorthdal, heb atgyfnerthu stigma.
- Mae'n adeiladu cydlyniant a chyfranogiad cymunedol trwy lywodraethiant a rennir, gwirfoddoli, a gweithgareddau cymdeithasol sy'n seiliedig ar fwyd.
- Mae'n amlygu cyfyngiadau capasiti sy'n gysylltiedig â chydlynu gwirfoddolwyr, sefydlogrwydd ariannu, a gofynion rheoleiddiol fel diogelwch a chydymffurfiaeth bwyd.

Cyd-destun a Chefndir

Daeth Porthi Aber (Gwarged Bwyd Aber yn wreiddiol) i'r amlwg mewn ymateb i ymwybyddiaeth gynyddol o wastraff bwyd, diraddiad amgylcheddol, ac anghydraddoldebau systemau bwyd. Canolbwyntiodd y gwaith cychwynnol ar ailddosbarthu bwyd dros ben archfarchnadoedd. Fodd bynnag, mae ymgysylltu ag ailddosbarthu bwyd dros ben yn datgelu ei gyfyngiadau fel ateb hirdymor, gan gynnwys ei fethiant i fynd i'r afael â sofraniaeth bwyd, niwed amgylcheddol ac ysgogwyr strwythurol tlodi bwyd.

Cyflymodd esblygiad y sefydliad yn ystod cyfnodau o darfu ar y system fwyd, yn enwedig pandemig COVID19, a ddatgelodd fregusrwydd cadwyni cyflenwi wedi'u globaleiddio a galw cynyddol am fynediad at fwyd lleol. Mewn ymateb, ehangodd Porthi Aber ei weithgareddau i gynnwys cynlluniau blychau llysiau lleol, pantri cymunedol, tyfu cymunedol, arbed hadau, ac addysg bwyd yn seiliedig ar sgiliau.

Mae'r astudiaeth achos hon yn cynrychioli ymyrraeth integredig, ar raddfa gymunedol ar draws sawl pwynt o'r system fwyd, sy'n rhychwantu cyflenwad, galw a llywodraethiant.

Proffil Cydnerthedd

Mae prif gryfder Porthi Aber yn gorwedd yn ei fodel integredig, seiliedig ar leoedd. Trwy gyfuno cynhyrchu lleol, ailddosbarthu, datblygu sgiliau, ac ymgysylltu â'r gymuned o fewn un hyb, mae'r cynllun yn cryfhau cydnerthedd ar ochr y cyflenwad a'r galw. Mae perthnasoedd uniongyrchol rhwng tyfwyr a defnyddwyr yn lleihau'r pellter cymdeithasol a strwythurol a grëir gan systemau manwerthu ar raddfa fawr, tra bod prisio teg a mynediad hyblyg yn gwella sefydlogrwydd economaidd i gynhyrchwyr a hygyrchedd i drigolion.

Mae asedau cymunedol yn cynnwys sylfaen wirfoddolwyr fawr, strwythurau arweinyddiaeth a rennir a lleoliad gweladwy, hygyrch ar y stryd fawr. Fodd bynnag, mae cydnerthedd yn cael ei gyfyngu gan ddibyniaeth ar lafur gwirfoddol, y dwys cydlynu sy'n ofynnol i gynorthwyo gwirfoddolwyr a dibyniaeth ar

[18] Porthi Aber – Bwyd, Cymuned, Hinsawdd Porthi Aber

gyllid grant. Mae gofynion cydymffurfiaeth reoleiddiol a diogelwch bwyd hefyd yn gosod gofynion parhaus ar allu sefydliadol.

Enghraifft allweddol o'r ymagwedd integredig hon yw prosiect Bwyd Dyfi , sy'n cynnwys cynllun blychau llysiau lleol a chegin gymunedol. Mae'r prosiect yn ehangu gweithgareddau Porthi Aber y tu hwnt i ailddosbarthu trwy gefnogi cynhyrchu bwyd lleol, datblygu sgiliau a menter ar raddfa fach. Mae'r gegin gymunedol yn darparu lle ar gyfer hyfforddiant sgiliau bwyd, yn galluogi busnesau bach ac entrepreneuriaid i dreialu cynhyrchion, ac yn gweithredu gwasanaeth arlwyo digwyddiadau ar raddfa fach i ddarparu marchnad ar gyfer cynnyrch lleol, tra'n cynnig arlwyo ar gyfer grwpiau cymunedol. Trwy gysylltu cynhyrchu lleol, paratoi a chyfranogiad cymunedol, mae'r prosiect yn cryfhau cylchrediad y system fwyd leol ac yn cefnogi cydnerthedd bwyd tymor hirach yn Aberystwyth.

Bod yn Agored i Risgiau / Cydgyfeiriad â Senarios

Mae Porthi Aber yn dangos cydnerthedd i siociau tymor byr, megis tarfu ar y gadwyn gyflenwi neu gynnydd sydyn mewn ansicrwydd bwyd, trwy ailddosbarthu bwyd dros ben, cyrchu lleol a mecanweithiau mynediad hyblyg. Mae ei weithgareddau amrywiol yn galluogi addasu pan fydd llwybrau cyflenwi neu fewnbynnau penodol yn cael eu cyfyngu.

Mewn perthynas â phwysau systemig tymor hirach, gan gynnwys newid yn yr hinsawdd, costau ynni a diraddiad amgylcheddol, mae'r fenter yn mynd i'r afael â gwendidau strwythurol trwy hyrwyddo systemau bwyd cylchol, sofraniaeth hadau a chynyddu cynhyrchu bwyd lleol. Mae ei ffocws ar werthoedd, sgiliau ac ymgysylltu â'r cyhoedd yn cefnogi newid ymddygiad sy'n angenrheidiol ar gyfer addasu hirdymor, er bod graddio cynhyrchu lleol yn parhau i fod wedi'i gyfyngu gan amodau marchnad ehangach.

Cyfraniad at Gydnerthedd Rhanbarthol

Yng nghyd-destun Dyfed-Powys, mae Porthi Aber yn cyfrannu at gydnerthedd bwyd rhanbarthol trwy gryfhau cadwyni cyflenwi lleol, cynyddu mynediad i'r farchnad i gynhyrchwyr ar raddfa fach, ac ymgorffori ymwybyddiaeth o'r system fwyd yn y gymuned. Mae ei waith wedi creu manteision ychwanegol i dyfwyr lleol trwy fwy o sefydlogrwydd incwm ac ehangu seiliau cwsmeriaid, gan gynnwys cysylltiadau â threfi cyfagos.

Mae'r model yn fwriadol benodol i le ac nid yw'n uniongyrchol ailadroddadwy. Fodd bynnag, mae ei egwyddorion o gyd-ddylunio, integreiddio cyflenwad a galw, a llywodraethiant a arweinir gan werthoedd i gyd yn drosglwyddadwy i gymunedau eraill. Mae'r achos yn tynnu sylw at bwysigrwydd cyllid parhaus, gallu cydlynu gwirfoddolwyr ac amgylcheddau polisi cefnogol wrth alluogi canolfannau bwyd cymunedol i weithredu fel seilwaith cydnerthedd hirdymor.

Astudiaeth Achos E - Bremenda Isaf, Sir Gaerfyrddin

Parth System Fwyd: Cyflenwi/Galw/Caffael

Mae Fferm Bremenda Isaf[19] yn fferm sirol 100 erw sy'n eiddo i'r cyhoedd yn Llanarthne, sy'n cael ei gweithredu fel safle prawf strategol ar gyfer cynhyrchu bwyd lleol, sy'n gyfeillgar i'r hinsawdd sy'n cyflenwi lleoliadau cyhoeddus fel ysgolion a chartrefi gofal. Wedi'i rheoli drwy Bartneriaeth Bwyd Sir Gaerfyrddin ac wedi'i harwain gan Gyngor Sir Gâr, mae'r fferm yn cael ei defnyddio i brofi sut y gall tir cyhoeddus, cnydau arallgyfeirio, a chaffael wedi'i gydgyfeirio gryfhau'r cyflenwad bwyd lleol a lleihau dibyniaeth ar gadwyni cyflenwi allanol. Mae'r fenter yn integreiddio cynhyrchu bwyd â llywodraethiant tir a chynllunio seilwaith, gan leoli'r fferm fel ased hirdymor ar gyfer cydnerthedd bwyd rhanbarthol.

Prif ganfyddiadau:

- Mae'n dangos potensial tir cyhoeddus i gefnogi cyflenwad bwyd lleol cydnerth ar gyfer ysgolion a lleoliadau gofal.
- Mae'n cadarnhau'r hyfywedd o dyfu amrediad eang o lysiau i'w bwyta yn Sir Gaerfyrddin.
- Mae'n amlygu seilwaith prosesu, sychu, a storio fel cyfyngiadau allweddol rhag uwchraddio cyflenwi lleol.
- Mae'n cryfhau cydgyfeiriad rhwng rheoli tir, cynhyrchu a chaffael cyhoeddus.
- Mae'n cefnogi bioamrywiaeth ac iechyd y pridd trwy arferion ffermio sy'n gyfeillgar i'r hinsawdd a natur.

Cyd-destun a Chefndir

Mae gan Sir Gaerfyrddin dreftadaeth amaethyddol gref ond mae'n parhau i ddibynnu ar gadwyni cyflenwi hir ac allanol ar gyfer bwyd sy'n cael ei fwyta mewn sefydliadau cyhoeddus. Mae pwysau hinsawdd diweddar, costau mewnbwn cynyddol a siociau system fwyd ehangach wedi cynyddu diddordeb mewn lleoleiddio cyflenwad a defnyddio asedau cyhoeddus yn fwy strategol. Mae ffermydd sirol, a ddefnyddir yn draddodiadol i gefnogi mynediad i dir i newydd-ddyfodiaid, yn cael eu hailystyried fwyfwy fel llwyfannau ar gyfer darparu nwyddau cyhoeddus ehangach.

Yn y cyd-destun hwn, dynodwyd Bremenda Isaf yn 2023 fel safle peilot ar gyfer datblygu systemau bwyd, sy'n cynrychioli dimensiynau cyflenwi a llywodraethiant y system fwyd leol. Yn hytrach nag un prosiect, mae'r fferm yn cynnal mentrau cysylltiedig lluosog sy'n canolbwyntio ar gynhyrchu cynaliadwy, arallgyfeirio cnydau, a chydgyfeiriad caffael, gan ddarparu achos prawf cymhwysol ar gyfer sut y gall awdurdodau lleol gryfhau cydnerthedd system fwyd trwy ddefnydd tir, seilwaith a chyflenwi cydgysylltiedig.

Proffil Cydnerthedd

Mae'r prosiect yn dangos cydnerthedd trwy ei rôl fel ased bwyd cyhoeddus, amlswyddogaethol Sir Gaerfyrddin. Mae'r Prosiect Datblygu Systemau Bwyd[20] wedi llwyddo i gyflwyno llysiau a dyfir yn lleol mewn ysgolion, lleoliadau gofal, caffis a chadwyni cyflenwi cyfanwerthu, gan leihau dibyniaeth ar farchnadoedd allanol a gwella gallu addasu i siociau ochr y galw.

Mae cynhyrchu sy'n gyfeillgar i'r hinsawdd a natur, amrywiaeth cnydau, ac arferion ffermio cymysg yn cefnogi cydnerthedd amgylcheddol, tra bod cynhyrchu codlysiau[21] – fel pys Carlin – wedi sefydlu eu haddasrwydd i amodau lleol, gan gyfrannu at iechyd y pridd a diogelwch protein.

Mae cyfyngiadau allweddol yn cynnwys seilwaith prosesu, sychu a storio cyfyngedig, sy'n gofyn am uwchraddio. Mae'r bylchau hyn, fodd bynnag, wedi creu achos clir dros gyfleusterau, peiriannau a datblygu sgiliau a rennir. Yn gyffredinol, mae Bremenda Isaf yn cryfhau cydnerthedd trwy integreiddio cynhyrchu cynaliadwy, caffael cyhoeddus, a seilwaith sy'n canolbwyntio ar y gymuned o fewn system fwyd addasol wedi'i hymgorffori'n lleol.

---

[19] Bremenda Isaf Bwyd Sir Gar Food - Bremenda Isaf
[20] Food Systems Development Project Food Systems Development Project - Bwyd Sir Gâr Food
[21] Farming Connect – Bremenda Isaf Project Update Bremenda Isaf Project Update Final update | Farming Connect

Cyfraniad at Gydnerthedd Rhanbarthol

Mae Bremenda Isaf yn dangos sut y gall tir cyhoeddus gryfhau cydnerthedd bwyd rhanbarthol trwy gyflenwi ysgolion, cartrefi gofal, a cheginau lleol â chynnyrch ffres, sy'n gyfeillgar i'r hinsawdd. Mae partneriaethau aml-sector, sgiliau datblygiad, a thystiolaeth o dreialon datblygu bwyd yn atgyfnerthu cydnerthedd sioc tymor byr a gallu addasu tymor hirach.

Mae'r model yn drosglwyddadwy i ffermydd gwledig eraill Dyfed Powys, yn enwedig lle gall caffael cyhoeddus, ymgysylltu â'r gymuned, a chynhyrchu cynaliadwy leihau dibyniaeth ar gadwyni cyflenwi hir a chefnogi economïau lleol.

Astudiaeth Achos F – Hybiau Cynnes Sir Gaerfyrddin

Mae Hybiau Cynnes Sir Gaerfyrddin[22] yn darparu mannau diogel, cynhwysol lle gall preswylwyr dreulio amser mewn cynhesrwydd, cymdeithasu, cael cyngor a chymryd rhan mewn amrywiaeth o weithgareddau. Wedi'i sefydlu trwy Gronfa Mannau Diogel a Chynnes Llywodraeth Cymru ac wedi'i chefnogi gan Gyngor Sir Gâr, nod yr hybiau yw cynnig cefnogaeth a chymorth yn ystod misoedd y gaeaf ac, wrth wneud hynny, hefyd lleihau ynysu cymdeithasol a chefnogi llesiant. Er nad ydynt yn ganolfannau ymateb brys, maen nhw wedi dangos gwerth fel canolfannau cymunedol yn ystod argyfwng, gan gynnwys Storm Darragh, pan oedd trigolion yn dibynnu ar ganolfannau ar gyfer mannau diogel yn absenoldeb trydan neu wres.

Mae'r hybiau yn cael eu harwain gan wirfoddolwyr ac yn cael eu cyflwyno mewn partneriaeth â sefydliadau lleol, llyfrgelloedd, grwpiau ffydd a thimau hamdden. Mae'r gweithgareddau'n cynnwys sesiynau crefft, dosbarthiadau coginio, chwaraeon dan do, dosbarthiadau creadigol a gwasanaethau cyngor. Mae'r Model Hybiau Cynnes yn mynd i'r afael â phwysau costau byw, tlodi tanwydd ac ynysu cymdeithasol, yn enwedig ymhlith trigolion oedrannus a bregus, wrth adeiladu sgiliau a rhwydweithiau cymunedol.

Cyd-destun a Chefndir

Mae costau ynni cynyddol, tlodi tanwydd a phwysau economaidd yn cynyddu bod yn agored i ynysu cymdeithasol, yn enwedig ymhlith trigolion hŷn. Daeth Hybiau Cynnes i'r amlwg yn y cyd-destun hwn i ddarparu mannau croesawgar sy'n cynnig cynhesrwydd, rhyngweithio cymdeithasol a chymorth ymarferol.

Mae'r cynllun yn cyd-fynd ag amcanion llesiant ehangach, gwaith atal tlodi a blaenoriaethau cydnerthedd cymunedol Cyngor Sir Gâr. Mae grantiau o £1,000–£2,500[23] fesul hyb yn galluogi grwpiau cymunedol lleol i gynnal sesiynau, yn aml yn gwella neu'n ychwanegu gwerth at weithgareddau sy'n bodoli eisoes. Rhwng Ionawr a Mawrth 2025, roedd 25 canolfan yn weithredol ar draws 21 ward, gan ymgysylltu â bron i 6,000 o bobl, cynnig meithrin sgiliau i 692 o gyfranogwyr, a chreu cyfleoedd gwirfoddoli ar gyfer 325 o unigolion[24].

Proffil Cydnerthedd

Mae Hybiau Cynnes yn dangos cydnerthedd cymdeithasol a chymunedol yn bennaf trwy ddarparu mynediad cyson i fannau diogel, croesawgar mewn cyd-destunau gwledig a threfol. Mae cryfderau'n cynnwys:

- Trosoli cyfleusterau lleol dibynadwy i ymgysylltu'n gyflym â chymunedau.
- Cefnogi cydlyniant cymdeithasol, lleihau ynysu a gwella llesiant meddyliol.
- Cynnig cyngor ymarferol a mynediad at wasanaethau sy'n atal gwaethygu i sefyllfaoedd argyfwng.
- Hyblygrwydd i gynnal gweithgareddau amrywiol, o weithdai creadigol i ddosbarthiadau ffitrwydd a maeth.

Er nad ydynt wedi'u cynllunio fel rhaglenni bwyd, mae Hybiau Cynnes yn dangos cysylltiadau anuniongyrchol ond ystyrlon â chydnerthedd bwyd, yn enwedig lle mae cynhesrwydd, mynediad at fwyd a sgiliau yn croestorri. Mae enghreifftiau yn cynnwys:

- Cegin Hedyn Centre: Wedi'i ariannu ar hyn o bryd â chymorth Llywodraeth Cymru, mae Cegin Hedyn yn "lle i berthyn, lle mae prydau bwyd yn cael eu rhannu, cyfeillgarwch yn blodeuo, a chymuned yn ffynnu." Mae'r ganolfan yn darparu brecwast, diodydd poeth a mynediad i'r rhewgell gymunedol.
- CETMA Man Cynnes Llanelli: Wedi'i sefydlu gan grŵp o wirfoddolwyr lleol, nod yr hyb yw "grymuso unigolion, hyrwyddo cynhwysiant cymdeithasol, a chryfhau cysylltiadau cymunedol" trwy amrywiaeth o wasanaethau hygyrch, gan gynnwys mynediad at oergell gymunedol, cysylltu cynhesrwydd, ailddosbarthu bwyd a chynhwysiant cymdeithasol wrth leihau gwastraff bwyd.
- Canolfan Antioch: Wedi'i chyllido y gaeaf diwethaf, roedd yr hyb cynnes yn gallu agor eu caffi diwrnod ychwanegol yr wythnos, gan gynyddu mynediad at fwyd fforddiadwy, denu gwirfoddolwyr newydd a gwella hyfywedd tymor hwy y ganolfan.

---

[22] Hybiau Cynnes Sir Gaerfyrddin CGGS – Hybiau Cynnes Sir Gaerfyrddin
[23] Carmarthenshire County Council Funding available for warm hubs in Carmarthenshire
[24] Mannau Diogel a Chynnes Mannau Diogel a Chynnes 24/25 – Cyngor Sir Gâr

- Canolfan y Mynydd Du: Derbyniodd gyllid y gaeaf diwethaf a chydag ef, cynhaliodd amrediad o weithgareddau i ennyn diddordeb trigolion, gan gynnwys dosbarth coginio. Canolbwyntiodd y dosbarth ar brydau fforddiadwy, maethlon ochr yn ochr â gweithgareddau creadigol, cefnogi sgiliau bwyd, cysylltiad cymdeithasol a datblygiad gwirfoddolwyr.

Mae'r heriau yn cynnwys capasiti gwirfoddoli, amrywiaeth mewn oriau agor a dibyniaeth ar gyllid grant tymor byr. Er gwaethaf y cyfyngiadau hyn, mae hybiau yn elwa o ymddiriedaeth leol gref, partneriaethau sefydledig ac addasadwy modelau cyflawni, sy'n galluogi ymateb i siociau tymor byr a phwysau tymor hirach fel tlodi tanwydd a chefnogi lles tymor hwy a diogelwch bwyd.

Cyfranaiad at Gydnerthedd Rhanbarthol

Mae'r model (o gydnerthedd cymunedol) yn drosglwyddadwy iawn ar draws lleoliadau gwledig a threfol yn Nyfed Powys, gan gynnig dull cost isel, hyblyg o wella cydlyniant cymdeithasol a pharatoi am argyfwng. Mae goblygiadau polisi a buddsoddi yn tynnu sylw at bwysigrwydd cyllid parhaus, cymorth ar gyfer cyflawni gan wirfoddolwyr, a chydlynu gydag awdurdodau lleol i ymgorffori seilwaith cydnerthedd hirdymor yn y sir.

Astudiaeth Achos G – Gwerthu Cymunedol Ffres Sir Benfro (PFVC)

Parth System Fwyd: Galw / Cyflenwi / Cymuned: Cyflenwi / Galw / Mynediad

Mae Gwerthu Cymunedol Ffres Sir Benfro (PFCV)[25] yn gynllun peilot sy'n darparu mynediad 24/7 at fwyd a gynhyrchir yn lleol trwy beiriannau gwerthu cymunedol yng nghefn gwlad Sir Benfro. Wedi'i arwain gan PLANED[26] a'i gyflwyno ochr yn ochr â Phrosiect Dosbarthu Bwyd Cymunedol Cymru, mae'r cynllun yn cysylltu cynhyrchwyr lleol yn uniongyrchol â chymunedau drwy fodel dosbarthu hyblyg, seilwaith isel.

Gosodwyd dau beiriant peilot yn Llanteg a Steynton, wedi'u stocio gan rwydwaith o dyfwyr, cynhyrchwyr a chyflenwyr lleol. Trwy ymestyn mynediad y tu hwnt i oriau manwerthu confensiynol a lleihau dibyniaeth ar gadwyni cyflenwi hir, mae'r prosiect yn cryfhau economïau bwyd lleol wrth wella cydnerthedd mewn mynediad i fwyd gwledig.

Prif Ganfyddiadau

- Mae'n dangos cydnerthedd cryf i siociau tymor byr trwy ddosbarthu bwyd lleol datganoledig.
- Mae'n gwella mynediad at fwyd mewn ardaloedd gwledig.
- Mae'n cryfhau cadwyni cyflenwi lleol trwy alluogi gwerthiannau uniongyrchol o gynhyrchwyr
- i ddefnyddwyr.
- Mae'n lleihau dibyniaeth ar drafnidiaeth a milltiroedd bwyd, gan gefnogi cynaliadwyedd amgylcheddol.
- Mae'n adeiladu gwerth cymdeithasol trwy greu mannau cyfarfod cymunedol anffurfiol o gwmpas mynediad at fwyd.
- Mae'n wynebu heriau ynghylch graddfa, costau dyblygu a chynaliadwyedd cyllid hirdymor.

Cyd-destun a Chefndir

Daeth y cynllun PFCV i'r amlwg mewn ymateb i'r angen i wella mynediad at fwyd ffres o ffynonellau lleol wrth gefnogi cadwyni cyflenwi cynaliadwy, cymunedol. Cyllidwyd y cynllun peilot trwy Gymunedau Gwledig Llywodraeth Cymru - Rhaglen Datblygu Gwledig 2014-2020[27] a'i gefnogi gan Gronfa Amaethyddol Ewrop ar gyfer Datblygu Gwledig (EAFRD)[28].

Mae'r fenter yn cydgyfeirio ag amcanion ehangach Llywodraeth Cymru i gryfhau economïau bwyd lleol, datblygu modelau dosbarthu bwyd hyblyg a chynhwysol, a gwella ymgysylltiad cymunedol â chyflenwyr a chynhyrchwyr lleol. Mae'r prosiect yn darparu mecanwaith ymarferol i gynyddu mynediad at gynnyrch ffres, o ansawdd uchel wrth gefnogi bywoliaeth lleol a chydnerthedd yn y system fwyd.

Proffil Cydnertheddd

Mae PCFV yn cynnig enghraifft gadarn o gydnerthedd system fwyd, yn enwedig mewn cyd-destun gwledig. Mae ei gryfderau yn gorwedd mewn dosbarthiad datganoledig, cyrchu lleol, a mynediad parhaus.

Yn Steynton Farm[29], mae'r peiriant gwerthu yn ategu siop fferm bresennol trwy ddarparu mynediad y tu allan i oriau i nwyddau ffres, cartref o ffynonellau lleol. Mae hyn yn ymestyn i gyrhaeddiad busnes, yn cefnogi incwm cynhyrchwyr ac yn sicrhau parhad mynediad yn ystod cau siop neu gyfnodau o darfu. Mae deunydd pacio lleiaf, ailgylchadwy ac absenoldeb plastigau untro yn cryfhau cydnerthedd amgylcheddol ymhellach

O safbwynt defnyddwyr, mae Peiriant Gwerthu Llanteg[30] yn dangos sut mae mynediad lleol wedi lleihau anghenion teithio tra'n cynnal fforddiadwyedd. Ar gyfer trigolion cyfagos, mae'r peiriant gwerthu yn darparu

[25] Pembrokeshire Fresh Community Vending PFCV - Pembrokeshire Fresh Community Vending
[26] PLANED | Home
[27] Rural Development Programme Document 2014 – 2020 Welsh Government - Rural Development Programme document 2014 to 2020
[28] EAFRD European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) - European Commission
[29] WFCD CASE STUDY: Steynton Farm Vending Machine
[30] WFCD CASE STUDY: Steynton Farm Vending Machine

mynediad cyfleus i laeth ffres, cig a chynhyrchion lleol eraill am gostau tebyg i archfarchnadoedd, tra'n lleihau allyriadau sy'n gysylltiedig â theithiau hirach.

Mae cyfyngiadau yn cynnwys costau cyfalaf, gofynion cynnal a chadw a'r angen am gydlynu cynhyrchwyr. Fodd bynnag, mae llwyddiant y cynllun peilot yn tynnu sylw at addasrwydd a graddadwyedd dosbarthu seiliedig ar werthu lle mae pryniant cymunedol a chynhyrchwyr yn gryf,

Cyfraniad at Gydnerthedd Rhanbarthol

Mae'r astudiaeth achos hon yn dangos sut y gall seilwaith staff isel, a gyflenwir yn lleol wella mynediad at fwyd a chydnerthedd y gadwyn gyflenwi mewn ardaloedd gwledig yn sylweddol. Trwy fyrhau cadwyni cyflenwi, cefnogi bywoliaeth cynhyrchwyr, a chynnal mynediad yn ystod tarfu, mae'r model yn cyfrannu'n uniongyrchol at gydnerthedd bwyd rhanbarthol.

Mae'r dull yn drosglwyddadwy ar draws rhannau gwledig o Sir Benfro a Dyfed Powys yn ehangach, yn enwedig mewn cymunedau sydd â darpariaeth manwerthu gyfyngedig. Gyda buddsoddiad parhaus ac integreiddio i strategaethau bwyd rhanbarthol, mae gwerthu cymunedol yn cynnig offeryn ymarferol, graddadwy ar gyfer cryfhau systemau bwyd lleol cydnerth.

Astudiaeth Achos H – Parodrwydd Sweden am Argyfwng

Parth System Fwyd: Cyflenwi / Llywodraethiant / Cymuned

Mae Sweden wedi datblygu dull cydgysylltiedig cenedlaethol o gydnerthedd bwyd sy'n integreiddio parodrwydd sifil, llywodraethiant ac ymgysylltu â'r gymuned. Wedi'i wreiddio yn egwyddorion Amddiffyn Llwyr, mae'r dull hwn yn sicrhau bod paratoi bwyd yn cael ei drin fel elfen hanfodol o ddiogelwch cenedlaethol a lles y cyhoedd. Mae'r system yn cael ei chydlynu yn bennaf gan Asiantaeth Wrth Gefn Sifil Sweden (MSB) ac Asiantaeth Bwyd Sweden, gyda chymorth Bwrdd Amaethyddiaeth Sweden, Asiantaeth Diogelu'r Amgylchedd, y Sefydliad Milfeddygol Cenedlaethol a byrddau gweinyddol y sir. Trwy rwymedigaethau cyfreithiol, cydweithredu traws-sector ac ymgysylltu â'r cartrefi, nod Sweden yw sicrhau bod y boblogaeth yn cynnal mynediad at gyflenwadau bwyd hanfodol yn ystod argyfwng, gan gynnwys rhyfel, trychinebau naturiol ac aflonyddwch mawr. Mae Just in Case: Narrowing the UK Civil Food Resilience Gap[31] gan Tim Lang yn tynnu sylw at ddull Sweden fel enghraifft flaenllaw o bolisi parodrwydd bwyd ac yn nodi gwersi a allai lywio fframwaith cydnerthedd bwyd sifil y DU ei hun.

Prif Ganfyddiadau

1. Mae'n darparu cydnerthedd tymor byr cadarn trwy ymgyrchoedd parodrwydd cartrefi, storio bwyd dosbarthedig a chydlynu trefol.
2. Mae'n lleihau bod yn agored i darfu hir yn y gadwyn gyflenwi trwy gynhyrchu domestig, cynllunio seiliedig ar senarios a chronfeydd bwyd strategol.
3. Mae'n gwella gallu addasu ar draws llywodraethiant, gweithredwyr sector preifat ac aelwydydd, gan ymgorffori cydnerthedd mewn bywyd bob dydd.
4. Mae'n cydgyfeirio diogelwch cenedlaethol, parodrwydd sifil a lles y cyhoedd, gan integreiddio cydnerthedd system fwyd i'r fframwaith Amddiffyn Llwyr.
5. Mae'n wynebu heriau o ddibyniaeth ar fewnbynnau a fewnforir (gwrteithiau, rhai bwydydd) a'r cymhlethdod o gydlynu aml-lefel.

Cyd-destun a Chefndir

Dwysaodd ffocws Sweden ar barodrwydd bwyd yn dilyn meddiannaeth Rwsia o'r Crimea yn 2014, gan dynnu sylw at wendidau hyd yn oed mewn cenedl nad yw'n cymryd ochr yn hanesyddol. Roedd polisïau cyfnod y Rhyfel Oer wedi hyrwyddo parodrwydd y cyhoedd yn flaenorol, a diweddarwyd y rhain ar ddiwedd y 2010au i integreiddio diogelwch bwyd o fewn strategaeth amddiffyn ddinesig a milwrol ehangach.

Mae ymaelodaeth Sweden a NATO yn 2024 yn tanlinellu pryder y wlad am gydnerthedd, ond mae parodrwydd bwyd yn parhau i fod yn ganolog i ddiogelwch cenedlaethol.

Ffurfiolodd adroddiad 2024 y llywodraeth Food Preparedness for a New Era[32] strategaeth Amddiffyn Bwyd Llwyr, gan osod rhwymedigaethau cyfreithiol ar gyfer pob lefel o lywodraeth i sicrhau cyflenwad bwyd yn ystod argyfwng. Mae'r adroddiad yn pwysleisio bod yn rhaid i system fwyd gydnerth barhau i symud ymlaen tuag at gynaliadwyedd, digonolrwydd maethol, a rheoli tir effeithiol, wrth baratoi ar gyfer siociau fel tarfu ar fewnforio, toriadau pŵer, neu ddigwyddiadau tywydd eithafol.

---

[31] Tim Lang, National Preparedness Commission: Just in Case: Narrowing the UK Civil Food Resilience Gap [40] Food Preparedness or a New Era Sweden Food Security Report

[32] Swedish Government Sweden-food-security-report.pdf

Proffil Cydnerthedd

Mae systemau bwyd Sweden yn dangos cydnerthedd amlhaenog ar draws llywodraethiant, seilwaith ac aelwydydd.

Ymdrinnir â siociau tymor byr trwy gydlynu trefol, storio bwyd dosbarthedig a pharodrwydd aelwydydd eang. Mae ymgyrchoedd ymwybyddiaeth cyhoeddus a gynhelir gan Asiantaeth Digwyddiadau Wrth Gefn Sweden yn annog aelwydydd i gynnal cyflenwadau bwyd argyfwng a gallu coginio sylfaenol yn ystod toriadau pŵer neu darfiadau ar gyflenwad.

Cafodd yr ymagwedd hon ei hatgyfnerthu yn Nhachwedd 2024, pan ddosbarthodd y llywodraeth lyfryn 32 tudalen, *In Case of Crisis or War*[33], i bob aelwyd yn Sweden. Mae'r canllawiau yn amlinellu sut y dylai dinasyddion baratoi ar gyfer argyfyngau gan gynnwys rhyfel, terfysgaeth, tywydd eithafol a methiannau seilwaith. O fewn y fframwaith hwn o Amddiffyn Llwyr, cyflwynir parodrwydd bwyd fel elfen graidd o gydnerthedd personol a chenedlaethol. Mae'r llyfryn yn darparu cyngor ymarferol ar storio bwydydd nad ydynt yn darfod, cynnal cyflenwadau ynni-ddwys, ac adeiladu storiau brys yn raddol trwy siopa bob dydd. Mae hefyd yn annog aelwydydd i ategu cyflenwadau trwy dyfu bwyd gartref lle bo modd, gan atgyfnerthu rôl dinasyddion wrth gryfhau cydnerthedd system fwyd,

Ymdrinnir â phwysau tymor canolig, megis tarfu ar fewnforio neu ansefydlogrwydd cyflenwi sy'n gysylltiedig â'r hinsawdd, trwy gynhyrchu domestig cryfach, pwerau trefol i reoli adnoddau lleol a chydlynu cynllunio seiliedig ar senarios ar draws asiantaethau'r llywodraeth a diwydiant.

Cefnogir cydnerthedd tymor hir trwy fframweithiau deddfwriaethol strategol, cydlynu trawslywodraeth, ac integreiddio'r sector preifat sy'n anelu at gryfhau gallu addasu i ansefydlogrwydd geowleidyddol neu argyfyngau estynedig.

Mae cryfderau'r system yn cynnwys:

1. Fframweithiau cyfreithiol sy'n gorfodi llywodraeth a bwrdeistrefi i gynnal cyflenwad bwyd.
2. Ymgysylltu ag aelwydydd trwy ymgyrchoedd MSB, llyfrynnau cyngor a chanllawiau'r cyhoedd ar storio a thyfu bwyd.
3. Cydweithio traws-sector sy'n cynnwys asiantaethau cenedlaethol, llywodraethau lleol a phartneriaid diwydiant i sicrhau parhad.
4. Cynllunio senarios a darpariaethau cyfrinachedd i ddiogelu cydnerthedd y system fwyd mewn cyfnodau o wrthdaro.

Mae heriau yn parhau yn enwedig dibyniaeth barhaus Sweden ar wrteithiau a bwyd wedi'u mewnforio, yn ogystal â chymhlethdod cydlynu gweithredwyr aml-lefel ar draws gwlad fawr. Serch hynny, mae Sweden yn elwa o ddiwylliant hirsefydlog o barodrwydd, asiantaethau sifil profiadol a fframwaith cyfreithiol sy'n gwneud diogelwch bwyd yn gyfrifoldeb a rennir.

Cyfraniad at Gydnerthedd Rhanbarthol

Mae Sweden yn enghraifft o ddull cydlynu'n genedlaethol, wedi'i atgyfnerthu'n gyfreithiol ac wedi'i ymgorffori'n gymdeithasol tuag at gydnerthedd bwyd. Amddiffyn Bwyd yn Llwyr yn dangos sut y gall llywodraethu, pwerau trefol, ymgysylltu â'r sector preifat a pharatoi cartrefi gynnal mynediad at fwyd diogel yn ystod argyfwng.

Trwy gyfuno storio bwyd dosbarthedig, cynhyrchu domestig ac addysg gyhoeddus gyda chynllunio wedi'i yrru gan senario, mae Sweden yn cryfhau cydnerthedd sioc tymor byr a gallu addasu hirdymor. Mae'r dull yn cael ei nodi'n eang fel arfer gorau, gan gynnig gwersi i genhedloedd sy'n ceisio integreiddio cydnerthedd system fwyd i fframweithiau parodrwydd sifil a diogelwch cenedlaethol.

[33] Llywodraeth Sweden In Case of Crisis or War

Atodiad E - SWOT o Gydnerthedd Bwyd yn erbyn Meysydd Gweithredu

Storio, Stociau, a Logisteg

Diffiniad: Storio a stocio bwyd ar bob lefel, gan gynnwys storio oer, dosbarthu a chludo bwyd ym mhob cam.

Cryfderau	• Tynnu ar wersi o COVID-19 - mwy o ddiddordeb bwyd lleol, mobileiddio gwirfoddolwyr, ac ailddosbarthu gwarged cymunedol; awydd i gadw momentwm bwyd lleol ar ôl y pandemig • Mae seilwaith gan gyfanwerthwyr presennol (e.e. Puffin, Castell Howell) yn darparu rhywfaint o gapasiti ar gyfer dosbarthu'r gadwyn oer • Mae hybiau cymunedol (e.e. Hyb Borth, Bwyd Dyfi, Ein Cegin) yn gweithredu fel mannau dosbarthu ymateb chwim yn ystod siociau. • Skanda Vale – Cyfleuster storio Gogledd Sir Gaerfyrddin • Pantrïau cymunedol- llawer eisoes	• Mae amddifadedd yn ddifrifol (Powys ~50.6%; Ceredigion ~50%; Sir Benfro ~38%; Sir Gaerfyrddin ~21.4%), sy'n rhwystro mynediad dibynadwy at fwyd iach o dan gyfyngiadau • Mae dibyniaeth ar ychydig o gyflenwyr mawr ac amrywiaeth garddwriaeth gyfyngedig yn gwanhau opsiynau amnewid os bydd tarfu ar y cyflenwad cenedlaethol • Mae bylchau mewn storio a logisteg wledig (a phrosesu) yn cynyddu effaith methiannau cnydau lleol • Mae mapio wrth gefn ynni anghyflawn yn bygwth parhad bwyd ffres mewn digwyddiadau eithafol • Mae llwybrau sy'n dueddol o gael llifogydd yn lleihau cydnerthedd • Diffyg cysylltiad (gwybodaeth sy'n galluogi busnes i rannu logisteg ac economeg graddfa)	**Gwendidau**
Cyfleoedd	Ffurfioli cronni cynnyrch cydfuddiannol ar draws siroedd Dyfed Powys i fynd i'r afael ag unrhyw ddiffygion ysbeidiol Ffurfioli cynlluniau llwybro brys ar gyfer ceginau/ysgolion cymunedol Buddsoddi mewn cadwyn oer ranbarthol, capasiti rhewgell a phŵer wrth gefn ar gyfer canolfannau gwledig Cydweithio ar ddata Microfusnesau	• Mae prinder llafur hir a chau ysgolion / gofal yn straen ar opsiynau arlwyo • Mae anwadalwch tanwydd a phrisiau yn cynyddu problemau fforddiadwyedd • Gallai tywydd eithafol a methiannau seilwaith ynysu cymunedau am ddyddiau	**Bygythia**

Tyfu, Cynhyrchu a Phrosesu Cynradd

Diffiniad: Tyfu ar bob graddfa, cynhyrchu bwyd sylfaenol, prosesu o bob math – o olchi i becynnu.

Cryfderau			Gwendidau
	• Mae Sylfaen da byw / llaeth cryf ledled y rhanbarth yn darparu rhywfaint o amrywiaeth mewn cynhyrchu • Mae Canolfan Bwyd Cymru, cylchoedd peiriannau a ffermydd cymunedol (e.e. Bremenda Isaf) yn gwella gallu addasu lleol • Maes y Sioe Frenhinol- canolfan amaethyddiaeth yng Nghymru • Traddodiad cryf o ffermio organig yng Ngheredigion - modelau gwych y mae angen i ni eu dilyn • IBERS- ymchwil y broteinau amgen • Naws bresennol yr oes - ymgysylltu cryf â phobl ifanc i dyfu'n lleol - mudiad ffermwyr ifanc • Cymuned ffermio tyddynnod cryf	• Dibyniaeth uchel ar fewnforio ffrwythau a llysiau, yn lleol ac yn genedlaethol • Mae capasiti garddwriaethol isel ar draws y rhanbarth yn cyfyngu ar fesurau addasu, megis newid cnydau sy'n addasu i'r hinsawdd a clustogi tymhorol • Mae prosesu allanol yn gwneud y rhanbarth yn agored i siociau ffiniau / cludiant • Mae bylchau mewn prosesu, (a storio a logisteg wledig) yn cynyddu effaith methiannau cnydau lleol • Oedran ffermwyr ar gyfartaledd (hŷn) • Dim digon o gyfleoedd i farchnadoedd lleol e.e. marchnadoedd ffermwyr • Diffyg ffermio cylchdro cymysg - angen siarad mwy am garbohydradau a grawnfwydydd startsh • Prinderau sgiliau a buddsoddiad cyfalaf - canolbwyntio ar sectorau da byw - nid y sector garddwriaethol • Cymorth ariannol i dyfwyr bach • Mynediad at dir • Mynediad cyfyngedig at sgiliau lladd-dy a chigyddiaeth a phrosesu ar raddfa fach	

Cyfleoedd	• Cryfhau mentrau cydweithredol cynhyrchwyr a llwybro cymorth cydfuddiannol ar draws y sir i gyfuno risg a chyfaint • Graddio cynhyrchu llysiau lleol trwy gylchoedd peiriannau, ffermydd sirol, a thai pacio a rennir • Ehangu garddwriaeth adfywiol (cnydau gwarchodedig, cynaeafu dŵr, iechyd pridd) a llysiau ar raddfa maes trwy fanteisio ar gylchoedd peiriannau newydd yn y rhanbarth • Buddsoddi mewn tai pacio rhanbarthol / cadwyn oer, cymorth lladd-dy lleol, ac erwau llysiau ar lefel sirol i droi i ffwrdd o ddeietau agored i niwed, trwm o ran mewnforio • Adnodd cannoedd o flynyddoedd o ffermio yn y Llyfrgell Genedlaethol - gwybodaeth am dreftadaeth • Bwyd môr a gwymon, dail poethion- Bwydydd brodorol amgen ar gael • Cynhyrchu bwyd cydweithredol rhwng cynhyrchwyr ar raddfa fach • Prosesau cylchu maetholion • Gwell stori gan gynhyrchwyr rhanbarthol - angen cyfle i'w hadrodd!	• Gall cynnydd mewn prisiau, anwadalwch mewn arian cyfred, a sancsiynau / tarfiadau ar borthladd leihau argaeledd prif fwyd a chynnyrch ffres yn gyflym • Mae effeithiau sy'n gysylltiedig â'r hinsawdd yn arwain at fethiannau ar yr un pryd ar draws sawl nwydd (e.e. da byw a garddwriaeth) • Morál ac ysbryd isel yn y sector amaeth • Mae llywodraeth (adrannau) a pholisïau datgysylltiedig - polisïau yn gwrthdaro / datgysylltu yn bygwth cynhyrchwyr • Enillion isel ar gynnyrch- dibyniaeth ar gymorthdaliadau- gwangaloni i gynhyrchwyr • Materion bioddiogelwch - clefydau cnydau ac anifeiliaid • Pwysau prisiau gan archfarchnadoedd - lleihau elw i gynhyrchwyr – annheg	**Bygythia**

Llythrennedd Bwyd a Sgiliau Bwyd

Diffiniad: Dealltwriaeth o fwyd a systemau bwyd, o ble mae bwyd yn dod, deietau iach, sgiliau paratoi bwyd sylfaenol, sgiliau arlwyo, sgiliau rheoli bwyd, gan gynnwys lleihau gwastraff bwyd a sut mae bwyta'n wahanol o dan amgylchiadau cyfyngedig.

Cryfderau	• Mae asedau cymunedol (hybiau, tyfwyr, hyfforddiant drwy Goleg y Mynydd Du / Canolfan Fwyd Cymru) yn cynnig gallu addasu a phiblinell ar gyfer sgiliau • Mae hybiau a rhaglenni ysgol a fabwysiadwyd yn ystod COVID-19 wedi adeiladu capasiti coginio ac ailddosbarthu addasol • Mae darpariaeth hyfforddiant yn eithaf cyfyngedig • Amrywiol yn ddaearyddol • Ysgolion • Tai bwyta • Bwydlen cenedlaethau'r dyfodol • Pocedi o weithgarwch rhyfeddol	• Mae straen ar gapasiti gwirfoddolwyr dros gyfnodau hir yn tanseilio addysg a datblygu sgiliau yn ystod argyfyngau hir • Llwybrau hyfforddi arbenigol cyfyngedig ar gyfer arlwyo brys (e.e. protocolau bwydo torfol) • Absenoldeb llythrennedd bwyd mewn rhai cymunedau sy'n arwain at ddiffyg sgiliau perthnasol i addasu deietau yn ystod cyfyngiadau cyflenwi • Cylch cyllido • Danfon cyfyngedig • Gormod o bwyslais ar wirfoddolwyr	**Gwendidau**
Cyfleoedd	• Ehangu rhaglenni sgiliau ymarferol yn y gymuned, gan gynnwys coginio, cadw a choginio swp ynni isel • Integreiddio cwricwlwm sgiliau bwyd i gynllunio cydnerthedd a strategaethau iechyd • Ymgorffori • Awydd • Sgiliau mewn ceginau ysgolion	• Gorflinder gwirfoddolwyr a llai o ymgysylltu yn ystod tarfu tymor canolig (e.e. pandemigau) • Gall cost cynyddol cynhwysion sylfaenol wthio cartrefi tuag at ddeietau maetholion isel	**Bygythia**

Ymgysylltu â'r Cyhoedd, Caffael Cyhoeddus a Chynllunio Cydnerthedd

Diffiniad: Ymgysylltu â'r cyhoedd, cymryd rhan mewn gwneud penderfyniadau, ymwybyddiaeth a pharodrwydd y cyhoedd (dinasyddion). Cynnwys cydnerthedd bwyd mewn polisïau, strategaethau a chydnerthedd cynllunio; llif gwybodaeth a monitro risgiau; tynnu ar gyngor arbenigol (polisi a gweithrediadau). Caffael cyhoeddus ac ymgysylltu â'r sector bwyd (sector bwyd).

Cryfderau	• Mae integreiddio strategol cydnerthedd bwyd mewn cynlluniau corfforaethol / sero-net / llesiant ledled Dyfed Powys yn darparu liferi polisi ar gyfer ail-leoli cyflenwad • Gellir symud fframweithiau caffael sefydledig yng Nghymru (e.e. llwybrau Castell Howell) tuag at leol dros amser • Mae cynlluniau peilot a rhwydweithiau arlwyo cyhoeddus yn cynnig llwybrau strwythuredig ar gyfer integreiddio cynnyrch lleol am bris teg (e.e. Llysiau Cymreig mewn Ysgolion) • Mae LFPau/BGCau/Cymdeithasau Gwirfoddol yn gwella cydlynu amlasiantaeth ar gyfer addasu tymor canolig • Mae Strategaeth Addasu i'r Hinsawdd Cymru (2024) yn cydnabod risgiau diogelwch bwyd ac yn nodi meysydd gweithredu (lleihau tarfu ar y gadwyn gyflenwi) • WFGA! • Sector ffermio a phrosesu bwyd • Gwaith sy'n cael ei wneud i ddiogelu ffermio a phroseswyr • Strategaethau: Busnesau; Bwyd cymunedol; Materion bwyd (iechyd. sylfaenol)	• Mae cynlluniau bwyd argyfwng yn anghyson neu'n absennol ar lefel ALl, tra bod cynlluniau parhad bwyd gweithredol yn gyfyngedig • Ychydig i ddim ymgysylltu â manwerthwyr mawr mewn mapio cydnerthedd – bylchau mewn protocolau ymateb aml-sector • Mae gan gaffael lleol dryloywder gwael o darddiad / effaith ranbarthol gadarnhaol wedi'i gyfyngu gan gadwyni cyflenwi cenedlaethol • Dim strategaeth fwyd genedlaethol – dim ond cynnig yn y DU • Diffyg atebolrwydd - adrodd gorfodol ond dim dadansoddiad o swyddogaethau craidd yn eu herbyn • Anfodlonrwydd cyrff statudol i ymgysylltu â'r cyhoedd - egwyddor cyfranogiad • Diffyg dealltwriaeth a llythrennedd systemau bwyd (adrodd storïau) • Hygyrchedd strategaethau/ gwybodaeth l'r cyhoedd • Ecoleg- iechyd dynol o fewn system ehangach • Capasiti prosesu gwael (llysiau Cymreig mewn ysgolion = un prosesydd • Mae 86% yng Nghymru yn credu y bydd llywodraeth yn eu bwydo os bydd argyfwng - heb ei gyhoeddi ar hyn o bryd	**Gwendidau**

Cyfleoedd	• Ehangu bwydlenni cyhoeddus i amsugno cyflenwad tymhorol / lleol • Bwydlenni cydnerthedd peilot (llysiau siâp rhyfedd, amnewid tymhorol) ar draws ysgolion/cartrefi gofal i sefydlogi'r galw am gynhaeaf lleol amrywiol • Sefydlu grwpiau senario traws-sirol i ymgorffori gwybodaeth risg a rennir a gwneud penderfyniadau • Datblygu cynlluniau ymgysylltu â'r cyhoedd ar 'beth i'w ddisgwyl yn ystod prinderau' e.e. Cynllun parodrwydd Sweden - dylid cydgyfeirio hyn â chyfathrebu LRF • Aildrafod / strwythuro perthnasoedd rhwng sectorau • Cyfle ar gyfer economi sylfaenol ac economi gylchol - cyflenwyr lleol i gadwyni cyflenwi Gostwng gwerthoedd cymdeithasol: • Dinasyddiaeth bwyd; symud i ffwrdd oddi wrth arian = gwerth • Angen strategaeth gyflawni ar lefel awdurdod lleol - sut y gall ALlau drosi strategaeth genedlaethol i gyflawni ar raddfa leol	• Dryswch y cyhoedd a pharodrwydd isel mewn siociau sy'n symud yn gyflym heb fframweithiau cyfathrebu cryf • Mae cylchoedd cyllido tymor byr yn bygwth parhad rhaglenni cydnerthedd tymor hir Does neb eisiau bod yn berchen ar y gofod • bwyd - efallai y bydd yn rhaid gwneud hynny mewn gwirionedd! (cynlluniau argyfwng sifil) Lobi bwyd diwydiannol cryf • Dim strategaeth fwyd genedlaethol (Cymru • cyn bo hir i fod yn eithriad) Ymgysylltu'n arbenigol â'r • cyhoedd dolen adborth - lefel isel o ymgysylltu â'r cyhoedd○ mynd y tu hwnt i werth ymgysylltu â'r cyhoedd	**Bygythia**

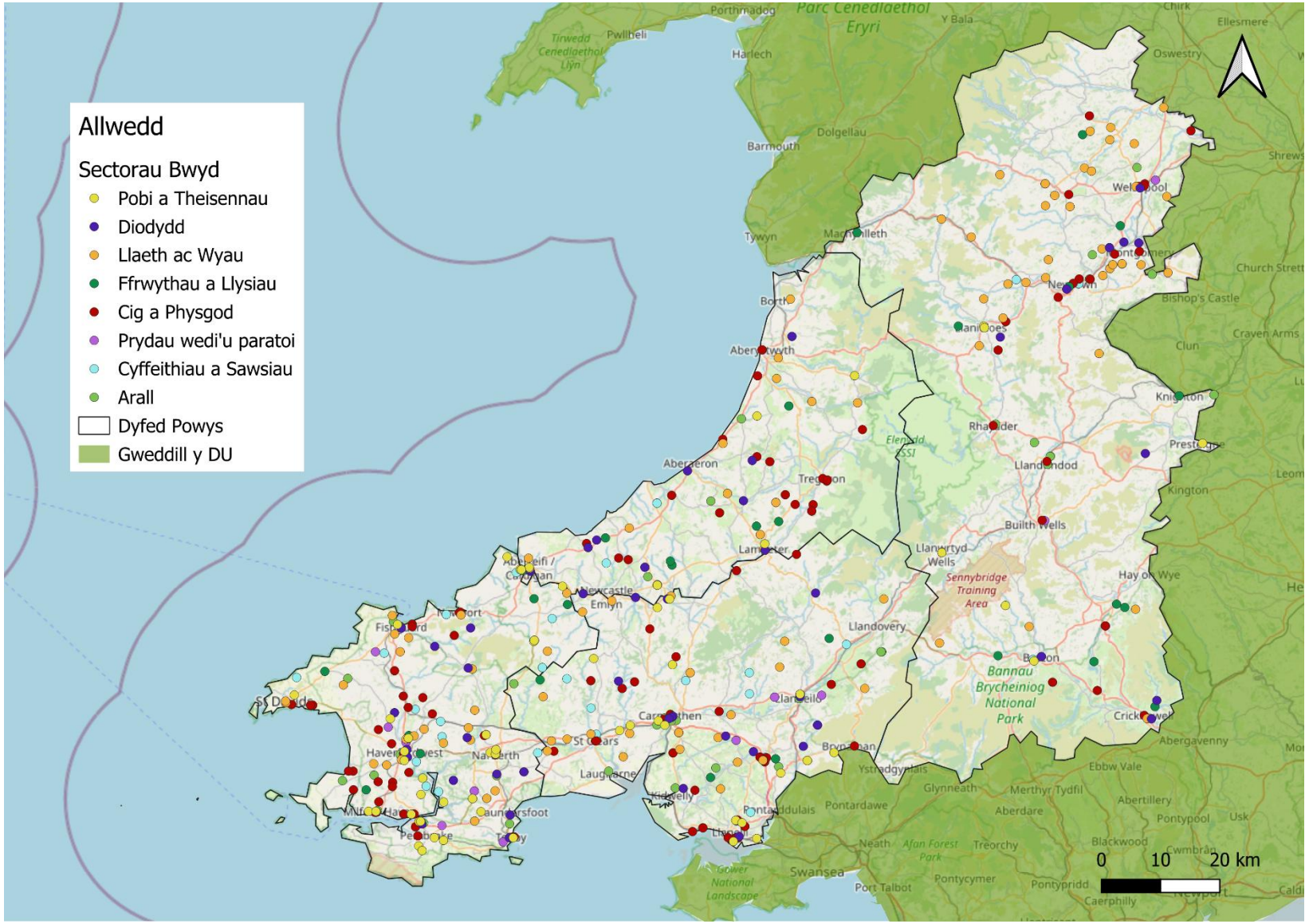
Atodiad F – Ystadegau Amaethyddol Awdurdodau Rhanbarthol a Lleol

1.14 Mae'r adran ganlynol yn cynnwys dadansoddiad o'r data mapio GIS, wedi'i ddelweddu mewn siartiau i ddangos dosbarthiad gweithredwyr y gadwyn gyflenwi bwyd (yn ôl cynnyrch bwyd a rôl yn y gadwyn gyflenwi), ar draws y rhanbarth ac yn ôl awdurdod lleol. Mae'r graffiau hyn yn seiliedig ar y data a gasglwyd ar gyfer mapio GIS.

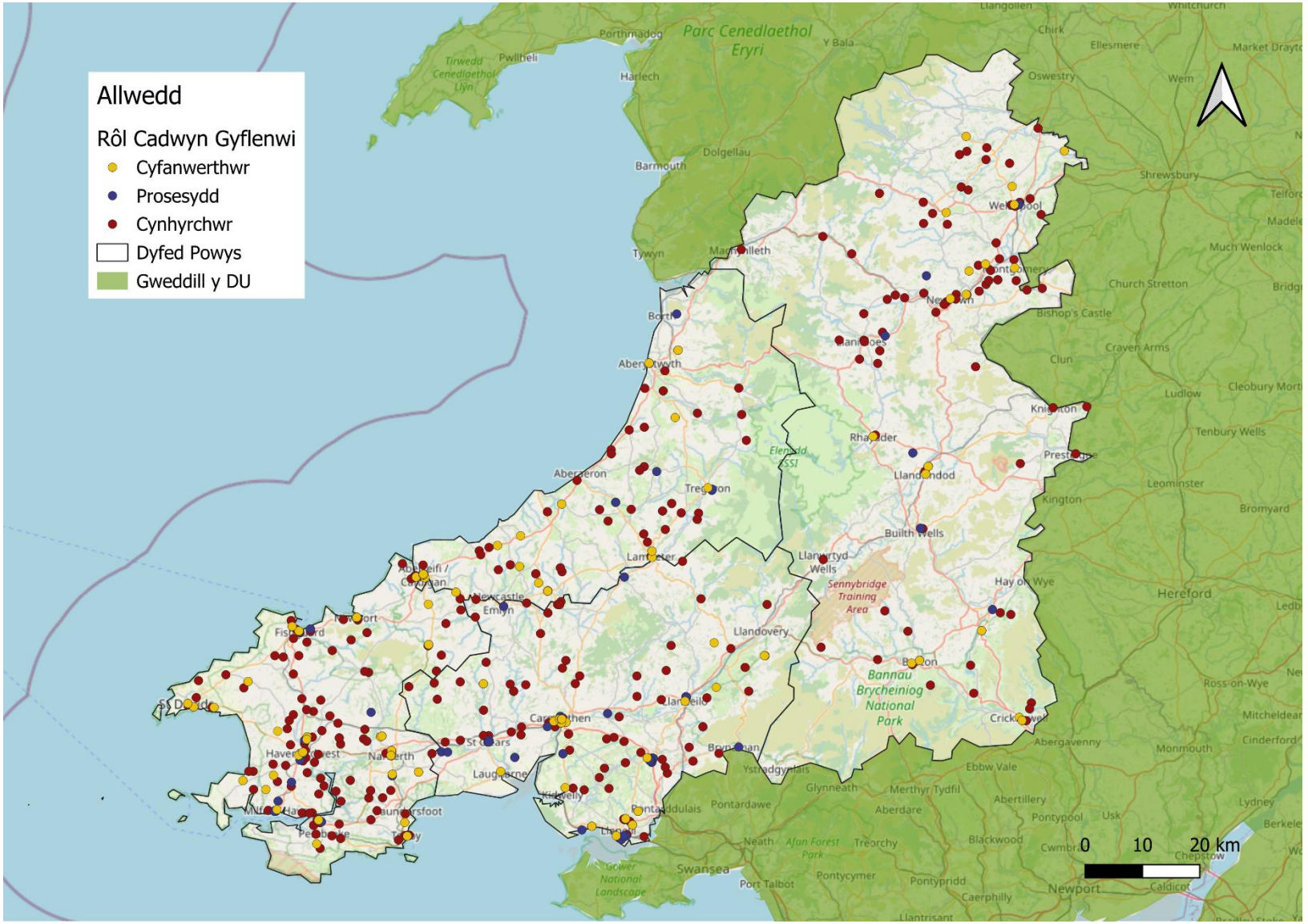
1.15 Roedd ffynonellau ar gyfer mapio GIS yn cynnwys: setiau data'r Asiantaeth Safonau Bwyd[34]; Cyfeiriadur Bwyd a Diod Arloesedd Bwyd Cymru[35]; Astudiaeth Dichonoldeb Miller Research ar Fodelau Logisteg Cynaliadwy o Ddosbarthu Bwyd yn Ne-orllewin Cymru[36]; Open Food Network[45]; Map Bwyd Lleol Big Barn[37];
Bannau Acres[38]; Love Buying British[39], a Map Bwyd Cultivate Powys[40].

[34] https://data.food.gov.uk/catalog/datasets/1e61736a-2a1a-4c6a-b8b1-e45912ebc8e3
[35] https://foodinnovation.wales/directory/
[36] https://www.cynnalycardi.org.uk/media/1300/feasibility-study-on-sustainable-logistic-models-offood-distribution-final-report-v30.pdf [45] https://openfoodnetwork.org.uk/map
[37] https://www.bigbarn.co.uk/local-food-map
[38] https://bannauacres.co.uk/meet-our-growers/
[39] https://lovebuyingbritish.co.uk/wales/mid-wales/
[40] https://www.cultivate.uk.com/bwyd-powys-food/powys-food-map/

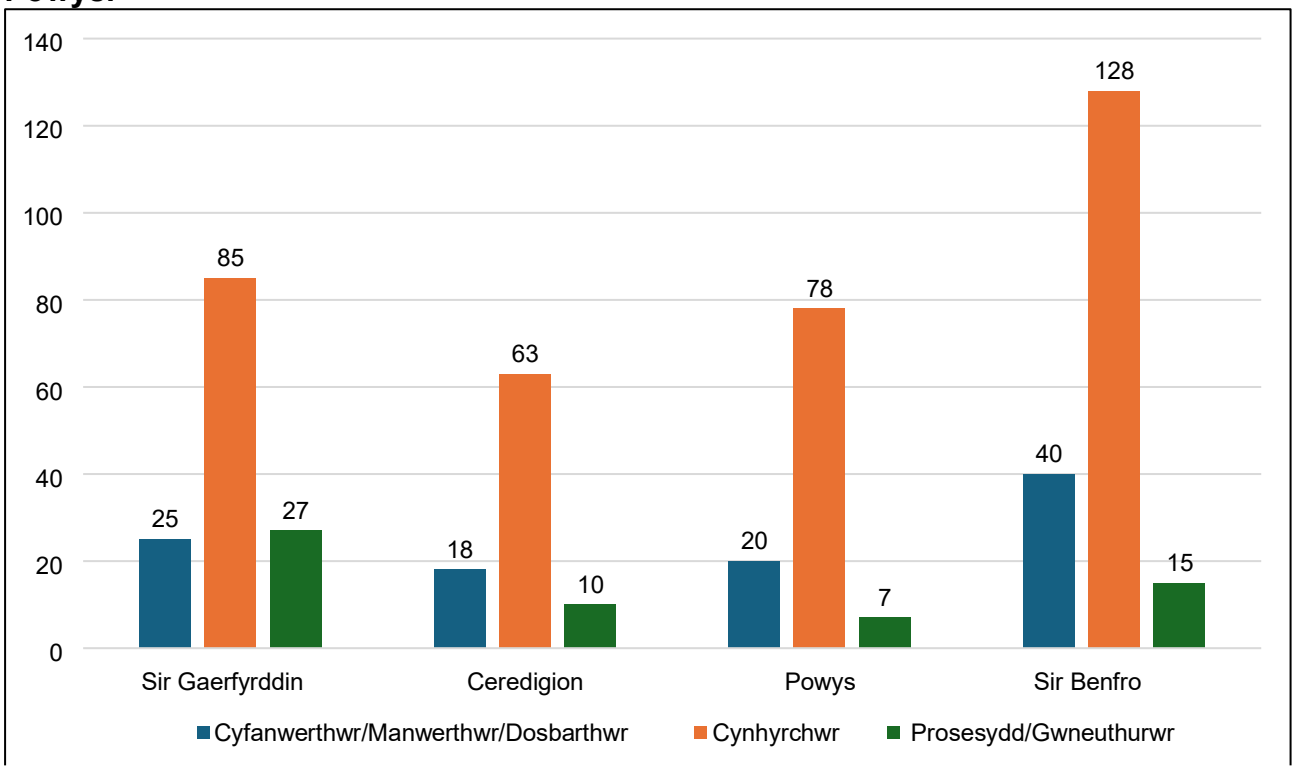
Ffigur 1: Mapio GIS o weithredwyr cadwyn fwyd yn ôl cynnyrch bwyd ledled rhanbarth Dyfed Powys.

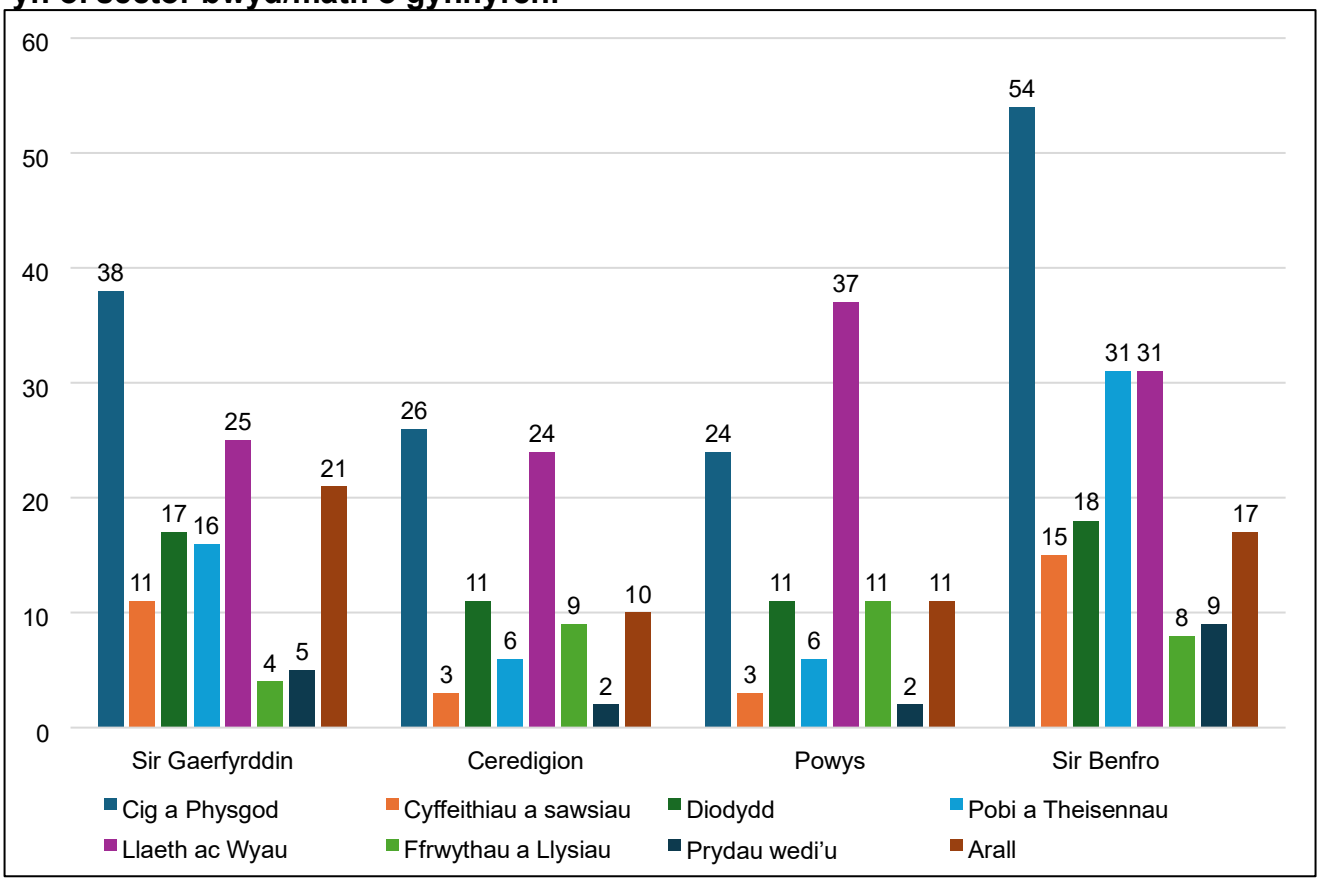
Ffigur 2: Mapio GIS o weithredwyr cadwyn gyflenwi bwyd ledled rhanbarth DyfedPowys.

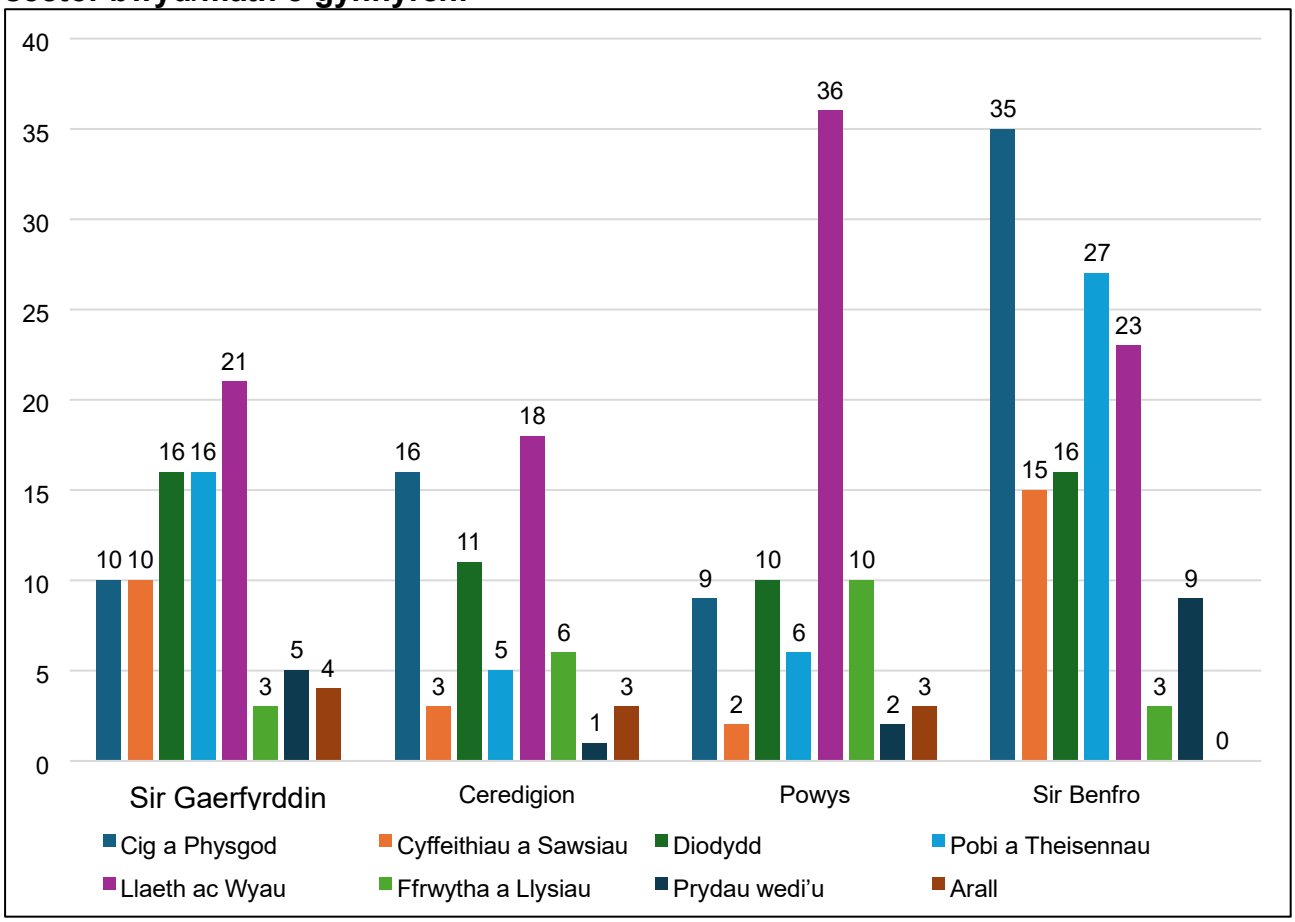
Ffigur 3: Gweithredwyr cadwyn gyflenwi bwyd ledled rhanbarth Dyfed Powys.

Ffigur 4: Gweithredwyr cadwyn gyflenwi bwyd ledled rhanbarth Dyfed Powys yn ôl sector bwyd/math o gynnyrch.

Ffigur 5: Cynhyrchwyr gweithredwyr ledled rhanbarth Dyfed Powys yn ôl sector bwyd/math o gynnyrch.

Atodiad G – Deunyddiau Gweithdy Cyfranogol.

Gweithdy 1: Beth yw cyflwr presennol cydnerthedd bwyd yn Nyfed Powys?

Resilience Dimension	Resilience Subdomain	Summary	Score
Supply-side resilience	Local Production Capacity	Lack of data on regional/county level estimates. UK level data suggests higher sufficiency for cereals, meal, dairy & eggs; less for vegetables & fruits Significant portions of local production exported Very low utilization of arable land.	Insufficient data
	Diversity of Production	Very low levels of horticultural/crop production; dominated by meat and dairy industry. Many small producers → limited ability to scale	
	Processing & Storage Infrastructure	Data suggests a fragmented processing and infrastructure landscape, with a few large suppliers. Lack of abattoirs an issue across Wales	Insufficient data
	Transport and Logistics Reliability	Area suffers from long distances between communities and retailers and vulnerable road systems. Lots of smaller producers lack capacity to scale transport infrastructure like supermarkets.	Insufficient data
	Energy Dependence	Renewable energy meets ~53% of consumption in Wales Distributed communities → risks from infrastructure cutoffs Good practice in Pembrokeshire: carbon reduction grants to install green energy technologies	Insufficient data

Gan feddwl am dy brofiad dy hun, oes rywbeth fyddech chi'n ei ychwanegu neu'i newid?

Thinking about your own experience, is there anything you would add or change?

Ychwnegu/newid
Add or change

Gweithio'n dda
Working well

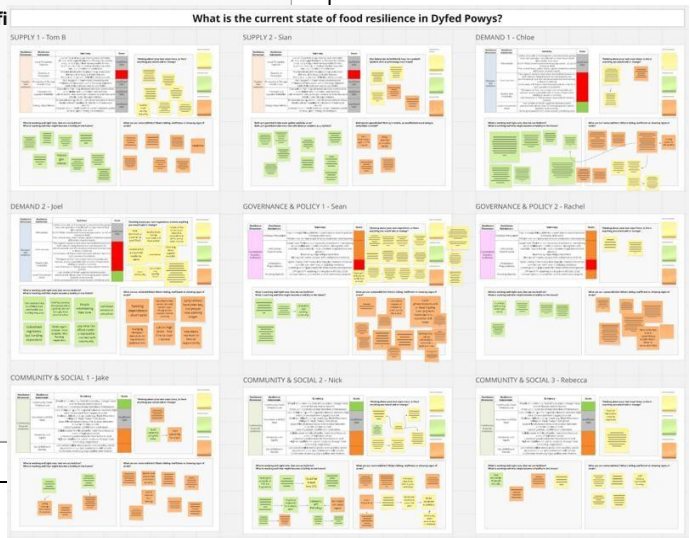
Gwendidau
Vulnerabilities

Beth sy'n gweithio'n dda nawr, gallwn adeiladu arno?
Beth sy'n gweithio'n dda nawr ond allai ddod yn problem yn y dyfodol?

What is working well right now, that we can build on?
What is working well that might become a liability in the future?

Beth yw ein gwendidau? Beth sy'n methu, yn aneffeithiol neu'n dangos arwyddion o straen?

What are our vulnerabilities? What's failing, ineffi
strain?

Gweithdy 1: Sut mae Dyfed Powys cydnerth o ran bwyd yn edrych?

Below is a summary of the 'vision' for food resilience set out by national policies and strategies. To reach this future vision will require transformational change. All transformational change brings opportunities and also threats / challenges.

1. Locally Rooted, Regionally Connected

Strong local food production/networks, collaborating regionally for support.

2. Diverse & Shock-Ready

Resilience lies in diversity. Backup options exist across supply chains, transport routes, energy sources, retail channels and community support systems.

3. Healthy, Equitable Food Access

Everyone has access to healthy, affordable, culturally appropriate food, regardless of location and income.

Future Vision:

What does a Food-Resilient Dyfed Powys look like?

4. Community Power & Public Responsibility

Communities are supported as active partners. Public authorities recognise the central role of communities, while taking responsibility and providing support.

5. Sustainable & Climate-Compatible

Food resilience is built on regenerative agriculture, nature recovery, water and soil stewardship and reduced emissions.

6. Policy co-ordinated & integrated

Food is integrated into resilience planning and risk management. Intelligence is shared; risks are monitored and planned for proactively.

7. National Strategy & Local Delivery

A Wales-specific food resilience approach nested within UK-wide resilience policy – informed by intelligence from local communities.

Ble mae'r weledigaeth hon yn cynnig cyfleoedd, am datrys pethau, sefyllfaoedd 'enill enill', i'ch sector, neu gwaith?
Where does this vision offer opportunities? E.g. For multi-solving or 'win-wins'; for your sector; for your work?

Ble mae'r weledigaeth hon yn gosod her neu fygythiad? Bysnes fel arfer, modelau fysnes?
Where does this vision pose a challenge or threat? e.g. to BAU business models or approaches?

Pwy neu beth efallai sydd angen cymorth gweithredol i sicrhau trosiant teg?
What or who might need proactive support to ensure a just / fair transition?

Gweithdy 2: Senarios

		Cymraeg	English
Senario 1	**DIGWYDDIAD EVENT**	Mae tensiynau geo-wleidyddol wedi arwain at drefniadau masnach newydd ar ffin yr UE. Mae oedi mawr wrth groesfan y Culfor Byr (Dover/Ewrotwnnel), lle mae tua chwarter o fewnforion bwyd y DU yn dod i mewn i'r DU. Mae dros 60% o fewnforion ffrwythau a llysiau o'r UE yn cyrraedd drwy'r llwybr hwn.	Geopolitical tensions have led to new trade arrangements at the EU border. There are major delays at the Short Straits (Dover/ Eurotunnel) crossing, where around a quarter of the UK's food imports enter the UK. Over 60% of fruit and vegetable imports from the EU arrive via this route.
	DIGWYDDIAD EVENT	Mae'r storm ddiweddaraf wedi gadael hanner y rhanbarth heb bŵer. Mae'r gwasanaethau brys yn cael trafferthion ymateb.	The most recent storm has left half of the region without power. Emergency services are struggling to respond.
	EFFAITH IMPACT	Mae prisiau bwyd wedi codi'n sydyn.	Food prices have risen steeply.
	EFFAITH IMPACT	Nid yw rhai ffrwythau a llysiau yr ydym wedi arfer eu bwyta drwy gydol y flwyddyn ar gael.	Certain fruits and vegetables, that we are used to having access to all year round, are not available.
	EFFAITH IMPACT	Mae'r ffrwythau a llysiau sydd ar gael yn cyrraedd ag oes silff fer.	Fruit and vegetables that are available are arriving with a short remaining shelf-life.
	EFFAITH IMPACT	Mae llawer o siopau'n brin o rai cyflenwadau sylfaenol oherwydd nad oes danfoniadau wedi eu cyrraedd.	Many shops are short of some basic supplies, due to failed deliveries.
	EFFAITH IMPACT	Mae 3 manwerthwr mawr bellach wedi oedi archebion ar-lein.	3 major retailers have now paused online orders.
Scenario 2	**DIGWYDDIAD EVENT**	Mae ymosodiad seiber ar seilwaith logisteg wedi tarfu ar ddanfoniadau ledled canolbarth Cymru. Mae amcangyfrifon yn awgrymu y gallai fod pythefnos cyn y gall gwasanaeth arferol ailgychwyn.	A cyber-attack on logistics infrastructure has disrupted deliveries across mid-Wales. Estimates suggest it could be two weeks before usual service can resume.
	DIGWYDDIAD EVENT	Mae Cymru newydd brofi gwerth 3 mis o law mewn pythefnos. Mae llifogydd difrifol ym mhob man, ac mae rhanbarth Dyfed Powys wedi cael ei effeithio'n wael.	Wales has just experienced 3 months' worth of rain in 2 weeks. Serious flooding is widespread, and the Dyfed Powys region has been badly hit.
	EFFAITH IMPACT	Mae cnydau wedi'u difrodi ledled y rhanbarth.	Crops are damaged across the region.
	EFFAITH IMPACT	Mae archfarchnadoedd yn gweithredu ar gyflenwadau pŵer wrth gefn a generaduron, ond mae rhai siopau llai ar gau.	Supermarkets are operating on backup power supplies and generators, but some smaller outlets are closed.
	EFFAITH IMPACT	Mae'n ymddangos bod prynu panig yn digwydd mewn rhai trefi.	There are signs of panic buying in some towns.

	EFFAITH IMPACT	Nid oes modd defnyddio nifer o ffyrdd ar draws y rhanbarth, oherwydd lefelau dŵr a/neu falurion ar y ffordd.	A number of roads across the region have become impassible, due to water levels and / or debris on the road.

Atodiad H: Gweithdy 2 Lluniau

